

<https://helda.helsinki.fi>

Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteina 2020 : kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia

Näsi, Matti

Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
2021-09-02

Näsi, Matti & Koltola, Ilari. 2021. Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2020
pöytäkirja Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Katsauksia 48/2021. Helsinki
yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.

<http://hdl.handle.net/10138/334787>

CC BY 4.0
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

HELSINGIN YLIOPISTO
VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA
KRIMINOLOGIAN JA OIKEUSPOLITIIKAN INSTITUUTTI

KATSAUKSIA 48/2021

SUOMALAISET VÄKIVALLAN JA OMAISUUSRIKOSTEN KOHTEINA 2020 – KANSALLISEN RIKOSUHRI- TUTKIMUKSEN TULOKSIA

MATTI NÄSI JA ILARI KOLTTOLA

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Julkaisija Helsingin yliopisto
Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
www.helsinki.fi/fi/kriminologian-ja-oikeuspolitiikan-instituutti

PL 16 (Snellmaninkatu 10)
00014 HELSINGIN YLIOPISTO

Sarja Katsauksia 48/2021

ISBN ISBN 978-951-51-0685-8 (pdf)
ISSN 2342-7779 (pdf)

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	1
1 Tutkimuksen tausta	2
2 Uhkailu ja väkivalta.....	3
3 Rikollisuuden pelko	15
4 Omaisuusrikokset.....	18
5 Alueelliset erot.....	22
6 Korona-ajan vaikutukset	25
Kirjallisuus	28
Liitteet.....	30
Liite 1. Kyselyn toteutus ja aineisto.....	30

TIIVISTELMÄ

Tässä raportissa esitetään Kansalliseen rikosuhritutkimukseen (KRT) perustuvia tietoja uhkailujen, fyysisen väkivallan ja omaisuusrikosten kohteeksi joutumisesta sekä väkivallan pelosta vuosina 2012–2020. Vuonna 2020 tutkimus oli kohdistettu 15–74-vuotiaille henkilöille ja se toteutettiin maailmanlaajuisen koronapandemian aikana. Tutkimuksessa tarkasteltiin myös korona-ajan sulkutoimien vaikutuksia rikollisuuteen. Vuoden 2020 kyselyyn osallistui kaikkiaan 5 806 henkilöä.

- Vuonna 2020 noin 4 prosenttia 15–74-vuotiaista suomalaisista oli joutunut läimäisyyn tai sitä vakavamman väkivallan kohteeksi. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi oli joutunut noin kolme prosenttia vastaajista. Fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus oli mittaushistorian alhaisimmalla tasolla.
- Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut hieman alle kaksi prosenttia vastaajista. Se on samalla tasolla kuin aiempina vuosina.
- Uhkailua kokeneita oli 8 prosenttia vastaajista, mikä jatkoi vuodesta 2017 alkanutta laskevaa kehityskäyrää.
- Nuoret kokivat fyysistä väkivaltaa selvästi vanhempia ikäryhmiä enemmän. Miehet kokivat naisia yleisemmin väkivallalla uhkaamista, kun taas naiset kokivat yleisemmin eri fyysisen väkivallan muotoja.
- Fyysisen vamman aiheuttaneen väkivallan kokeminen on kyselyperustaisessa tutkimuksessa jonkin verran yleisempää naisilla kuin miehillä.
- Miehet kokivat uhkailua ja väkivaltaa yleisimmin julkisilla paikoilla. Vuonna 2020 miesten kokema väkivalta julkisilla paikoilla ja omassa asunnossa väheni aiempiin vuosiin verrattuna, ollen miltei puolet alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 2012. Työtehtävissä kohdattujen uhkailu- ja väkivaltatilanteiden yleisyys lisääntyi naisten osalta ajanjaksolla 2012–2018, mutta vuonna 2020 se oli mittaushistorian alhaisimmalla tasolla. Vuonna 2020 naisten kokeman parisuhdeväkivallan yleisyys oli 2 prosenttiyksikköä alhaisempi kuin edeltävänä vuonna.
- Poliisilaitosalueittainen tarkastelu osoitti, että vammaan johtaneen väkivallan esiintyvyys vaihteli 5 ja 2 prosentin välillä. Alueiden välillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää eroa koetun väkivallan esiintyvyydessä.
- 13 prosenttia vastaajista ilmoitti välttävänsä jotakin kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi. Välttämiskäyttäytymisen yleisyys hieman kasvoi, palautuen vuoden 2018 tasolle.
- Välttämiskäyttäytyminen oli selvästi yleisempää kaupunkimaisissa kunnissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla. Poliisilaitoskohtaisesti tarkasteltuna välttämiskäyttäytyminen oli yleisintä Helsingissä ja Itä- ja Länsi-Uudenmaan poliisilaitosten alueilla ja vähäisintä Pohjanmaalla ja Itä-Suomessa.
- Polkupyörävarkaudet ja autoihin kohdistuneet vahingonteot olivat yleisimmät kotitalouksien omaisuuteen kohdistuneet rikokset. Polkupyörävarkaudesta ilmoittaneiden talouksien määrä on laskenut vuodesta 2015. Muiden kotitalouksien kohdistuvien omaisuusrikosten yleisyys oli verrattain samalla tasolla kuin aikaisempina vuosina.
- Tavarain tai palvelun ostamisen yhteydessä tapahtuneet huijaukset sekä identiteettivarkaudet ovat lisääntyneet ajanjaksolla 2013–2020. Maksuvälinepetosten osalta kuitenkin palattiin vuoden 2015 tasolle. Irtaimen omaisuuden varastaminen sen sijaan on vähentynyt.
- Korona-ajan vaikutukset näkyivät ennen kaikkea fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuuden laskuna.

1 TUTKIMUKSEN TAUSTA

Rikostilastot ja muut viranomaislähteet kuvaavat väkivallan ja muiden rikosten yleisyyttä puutteellisesti, koska vain osa rikoksista tulee poliisiin tai muiden viranomaisten tietoon. Rikoksista ilmoittaminen voi riippua muun muassa siitä, määrittävätkö ihmiset heihin kohdistuneet teot rikoksiksi ja haluavatko he, että tekijä joutuu teostaan vastuuseen. Viranomaisilastot kuvaavat varsin luotettavasti esimerkiksi vakavaa väkivaltaa, mutta lievän väkivallan ilmitulo on paljon sattumanvaraisempaa. Myös viranomaiskontrollin teho ja suuntautuminen sekä lainmuutokset vaikuttavat tekojen ilmituloon ja tilastoitumiseen.

Viranomaislähteisiin liittyvien rajoitteiden vuoksi on tärkeää saada poliisi- ja tuomioistuintilastoista riippumatonta ja niitä täydentävää tietoa rikollisuudesta ja kansalaisten turvallisuudesta. Eräs keino tällaisen tiedon tuottamiseen ovat kyselymenetelmiin perustuvat tutkimukset. Niiden avulla voidaan tuottaa kontrollijärjestelmästä riippumatonta tietoa väkivallantekojen ja uhkailun yleisyydestä väestötasolla, sekä saada tietoja sellaisista teonpiirteistä, joita ei kirjata virallistilastoihin. Lisäksi kyselyissä voidaan selvittää myös koettua turvallisuutta, kuten sitä, miten suureksi huolenaiheeksi ihmiset kokevat väkivallan ja muun rikollisuuden elinympäristössään.

Suomessa uhritutkimuksia on tehty 1970-luvulta alkaen ja systemaattisesti vuoden 1980 jälkeen (Heiskanen 2002; Sirén ym. 2010). Tässä raportissa esitetään uudistetun Kansallisen rikosuhritutkimuksen (KRT) tuloksia (suunnittelusta ks. Sirén 2011). Kyseessä on järjestyksessään kahdeksas Kansallinen rikosuhritutkimus, joka on toteutettu yhdenmukaisin menetelmin vuosina 2012–2020. Tässä raportissa esitettävät tiedot ovat peräisin vuoden 2020 tutkimuksesta ja aikasarjojen osalta vuosien 2012–2020 tutkimuksista (vuosien 2012–2019 tuloksista ks. Sirén ym. 2013; Danielsson ym. 2014; Danielsson & Salmi 2015; Danielsson & Kääriäinen 2016; Danielsson & Kääriäinen 2017; Danielsson & Näsi 2018; Danielsson & Näsi 2019; Danielsson & Näsi 2020).

Tutkimuksen aineisto kerättiin posti- ja internet-kyselynä joulukuun 2020 ja helmikuun 2021 välisenä aikana. Vuoden 2020 ja 2021 aikana maailmalla jyllännyt koronapandemia on vaikuttanut yhteiskuntien arkeen hyvin kattavasti. Keväällä 2020 Suomessa oli käytössä hyvin kattava sulkutila, jonka seurauksena muun muassa ravintolat suljettiin ja kouluissa ja työpaikoilla siirryttiin etäopintoihin ja etätyöskentelyyn. Vuoden 2020 kyselyssä otettiin myös erilliseen tarkasteluun korona-ajan vaikutuksia koettuun rikollisuuteen, erityisesti kevään 2020 sulkutilan ajalta. Aikasarjoissa esitettävät tiedot koskevat 15–74-vuotiaita. Kyselyn tulokset ovat keskeisiltä osin vertailukelpoisia vuosien 2012–2019 tietoihin, mutta eivät tätä aikaisemmin suoritettuihin uhritutkimuksiin, jotka eroavat tästä kyselystä sekä tietosisällön että kyselymenetelmien suhteen. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 5 806 henkilöä, joista miehiä 2 903 ja naisia 2 877 (ks. liite 1).

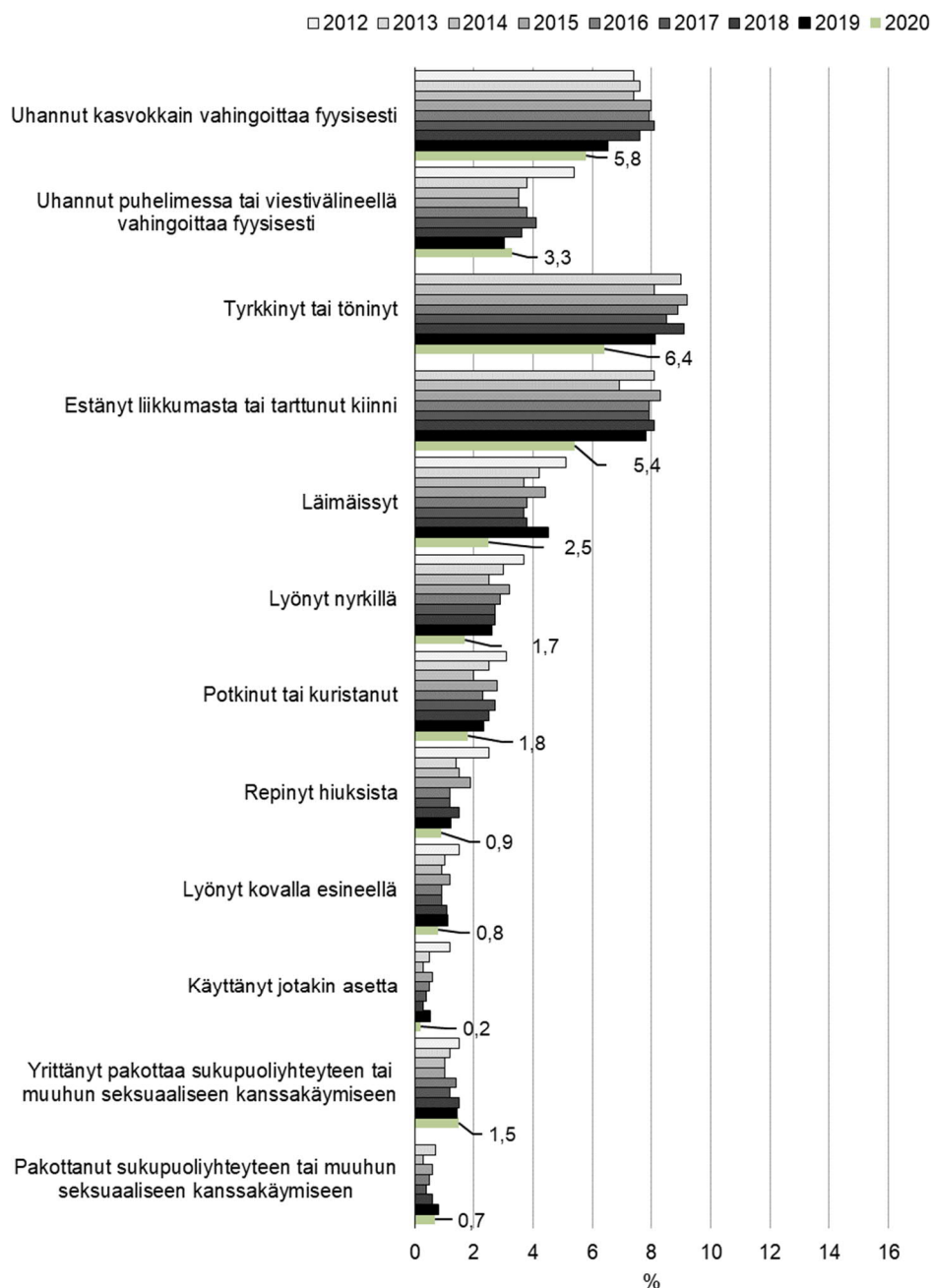
2 UHKAILU JA VÄKIVALTA

Kansallisen rikosuhritutkimuksen keskeisimpiä tavoitteita on seurata väkivalta- ja uhkailutilanteiden sekä omaisuuteen kohdistuvien rikosten kehitystä. Tähän tarkoitukseen väestökyselyihin perustuva tutkimus sopii erityisen hyvin; kun kyselyn menetelmä ja kysymysten muoto pidetään yhdenmukaisena, voidaan luotettavasti seurata näiden ilmiöiden yleisyydessä tapahtuvia muutoksia väestötasolla. Lisäksi kyselymenetelmä mahdollistaa rikosilmiöiden yleisyydessä tapahtuvien muutosten tarkastelun tavalla, joka on riippumaton kontrolliviranomaisten toiminnasta ja kirjauskäytännöistä.

Kansallinen rikosuhritutkimus on toteutettu lähes yhdenmukaisin menetelmin nyt kahdeksana vuonna peräkkäin, vuosina 2012–2020. Aikajänne mahdollistaa lyhyen aikavälin kehityssuuntien tarkastelun. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että rikosilmiöiden yleisyydessä tapahtuvat muutokset ovat usein hitaita ja tasomuutokset lyhyellä aikavälillä vähäisiä. Tämä on seurausta siitä, että rikosilmiöiden syyt, olivat ne sitten yhteiskunnallisia tai yksilötason tekijöitä, muuttuvat väestötasolla hitaasti.

Uhkailun ja väkivallan esiintyvyys. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutumista on selvitetty esittämällä vastaajalle luettelo uhkailua tai väkivaltaa sisältävistä teoista. Vastaajilta kysytään, onko joku tuttu tai tuntematon henkilö käyttäytynyt vastaajaa kohtaan mainituilla tavoilla viimeisen 12 kuukauden aikana. Teot ulottuvat sanallista tai kirjallisista uhkailuista asetta käyttäen tehtyyn fyysiseen väkivaltaan. Kysytyt teot ja niiden yleisyys vuosina 2012–2020 on esitetty kuviossa 1¹.

¹ Vuoden 2012 kyselyssä joitakin tekemuotoja koskevat kysymykset poikkesivat muotoilultaan myöhemmistä kyselyistä, eivätkä siten ole vertailukelpoisia vuodesta 2013 alkaen tehtyihin kyselyihin. Tällaisia tekemuotoja ovat: a) tyrkkiminen ja töniminen, b) liikkumisen estäminen ja c) sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottaminen. Kuviossa 1 näiden tekemuotojen kohdalla on puuttuva tieto vuoden 2012 tietojen osalta.

Kuvio 1. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet 15–74-vuotiaat vastaajat tekotyypin mukaan vuosina 2012–2020 (% , vuoden 2020 tieto merkitty myös numeroin)

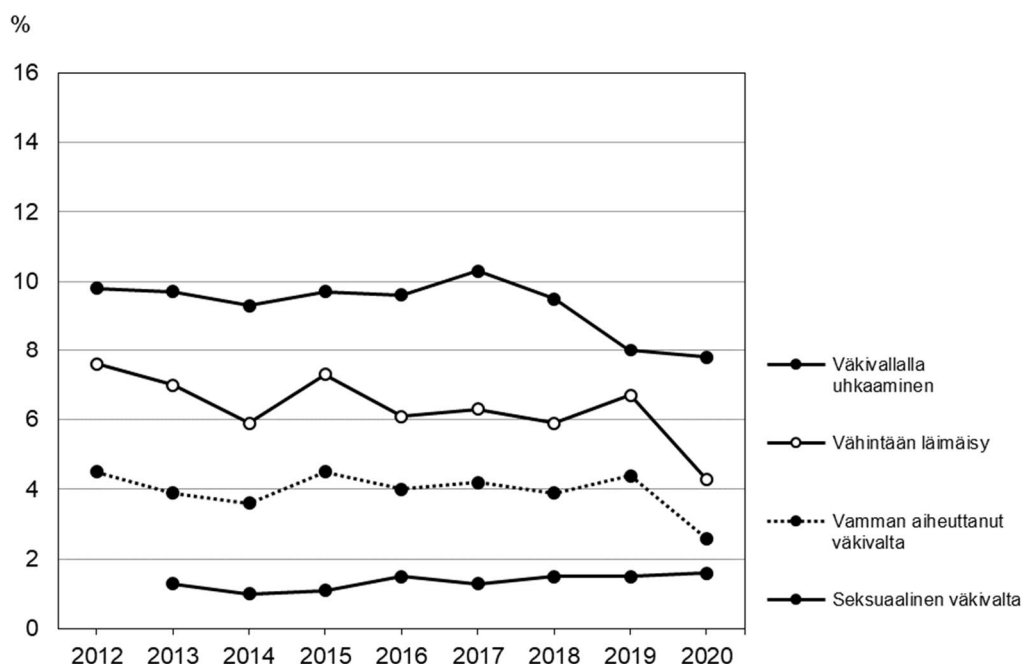
Kaikkiaan eri tekomuotojen esiintyvyys vuosina 2012–2019 pysyi verraten muuttumattomana, mutta vuoden 2020 osalta havaitaan useimpien tekomuotojen osalta laskua. Laskua havaitaan sekä lievän fyysisen väkivallan kuten tyrkkimisen ja tönimisen sekä liikkumisen estämisen ja kiinni tarttumisen osalta, että vakavamman fyysisen väkivallan osalta. On mahdollista, että koronapandemian johdosta käytössä olleet rajoitustoimet muun muassa ravintolatoiminnan osalta ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että väkivallan tilaisuusrakenteissa on tapahtunut selkeä muutos. Toisin sanoen, alkoholisidonnaiset kohtaamiset ravintoloissa ja muissa

julkisissa tiloissa vähentyivät pandemian johdosta. Samalla vähenivät myös ravintolaillan jälkeisen jatkojuhlakokoukset.

Harvinaisimpia tekoja ovat olleet kaikkein vakavammat väkivallan muodot, kuten kovalla esineellä lyöminen ja asetta käyttäen tehty väkivalta, joista on ilmoittanut noin yksi sadasta vastaajasta. Vuonna 2020 läimäisystä ilmoitti 2,5 prosenttia ja lyönnistä 1,7 prosenttia vastaajista. Seksuaalisesta väkivallasta ilmoitti 1,6 prosenttia vastaajista. Seksuaalista väkivaltaa kokeneiden vastaajien osuus oli käytännössä samalla tasolla aiempiin vuosiin verrattuna.

Kuviossa 2 uhkailua ja väkivaltaa sisältävien uhrikokemusten yleisyyttä vuosina 2012–2020 on tarkasteltu tekoryhmittäin siten, että tarkastelussa on eroteltu uhkailua sisältävät teot, vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta, fyysisen vamman aiheuttanut väkivalta sekä seksuaalinen väkivalta. Seksuaalisen väkivallan osalta tarkastelu on rajoitettu vuosiin 2013–2020, koska kyselylomakkeeseen tehtiin vuosien 2012 ja 2013 välillä pieniä muutoksia seksuaalista väkivaltaa koskeviin kysymyksiin, eivätkä luvut näin ollen ole täysin vertailukelpoisia.

Kuten edellä, tarkastelujaksolla ei vuosien 2012–2019 osalta havaita kovinkaan suuria muutoksia eri tekokokonaisuuksien yleisyydessä, mutta vuonna 2020 fyysisen väkivallan yleisyys laski. Lisäksi väkivallalla uhkaamista kokeneiden osuus on ollut laskusuunnassa vuodesta 2017 lähtien. Väkivallalla uhkaamista oli vuonna 2020 kokenut 7,8 prosenttia vastaajista. Osuus oli 2,3 prosenttiyksikköä matalampi kuin vuonna 2017. Vähintään läimäisyn käsittävästä väkivallasta ilmoitti 4,3 prosenttia vastaajista, joka oli miltei puolet pienempi osuus vastaajista kuin vuonna 2012. Fyysisen vamman aiheuttanutta väkivaltaa oli kokenut 2,6 prosenttia vastaajista, joka oli miltei puolet pienempi osuus vastaajista kuin vuonna 2015. Kaikkiaan voidaan todeta, että koronapandemian kanssa yksiin osuu koettua fyysisen väkivallan väheneminen. Havainto ei kuitenkaan vastaa poliisin tietoon tulleen väkivallan kehitystä (ks. Tilastokeskus 2021a), sillä poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrässä ei ole tapahtunut juurikaan muutoksia aiempiin vuosiin verrattuna.

Kuvio 2. Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2020 (% 15–74-vuotiaista)

Uhkailun ja väkivallan esiintyvyys sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Seuraavassa väkivaltakokemuksia on tarkasteltu tekokokonaisuuksittain sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Uhkailut, joihin ei ole liittynyt uhrin ja tekijän fyysistä kontaktia, on erotettu omaksi kategoriakseen. Liikkumisen estäminen, kiinni tarttuminen sekä töniminen on niin ikään erotettu omaksi ryhmäkseen. Uhkailu ja lievempi fyysinen väkivalta ovat myös tekoja, joissa todennäköisimmin esiintyy tulkintaeroja teon luonteesta. Toisin sanoen käsitys siitä, mitkä teot ovat tahallista vahingoittamista, on subjektiivista, ja voi vaihdella tekijästä ja olosuhteista riippuen. Aikaisemmissa tutkimuksissa onkin todettu, että tekojen tulkitseminen väkivallaksi riippuu esimerkiksi tekijän ja uhrin sukupuolesta (Kivivuori ym. 2012; Kivivuori 2014). Vähintään läimäisyn tai lyömisen sisältäneitä tekoja voidaan puolestaan pitää väkivallan mittarina, jossa subjektiivisten tulkintaerojen rooli on vähäisempi kuin lievemmässä väkivallassa.

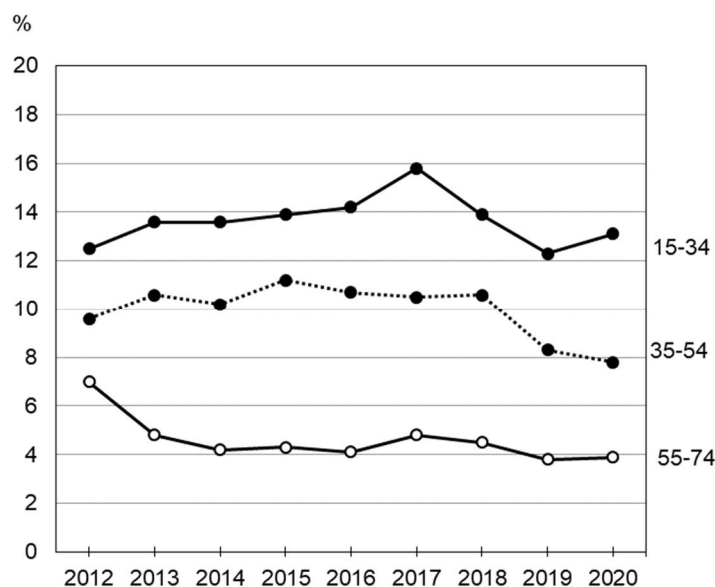
Vuoden 2020 kyselyssä sukupuolten väliset erot uhkailun ja väkivallan kokemisessa olivat aikaisempiin vuosiin verrattuna kasvaneet (taulukko 1). Uhkailun ja fyysisen väkivallan kokemisessa oli miesten ja naisten välillä tilastollisesti merkitsevät erot kaikkien tekomuotojen osalta, aiempina vuosina erot olivat olleet tilastollisesti merkitsevät ainoastaan seksuaalisen väkivallan osalta. Fyysistä väkivaltaa kokeneiden naisten ja miesten osuudet olivat aiempia vuosia alhaisemmalla tasolla, mutta lasku oli hieman suurempaa miesten kohdalla. Seksuaalisen väkivallan osalta sen sijaan ei havaittu juurikaan muutosta edellisvuoteen verrattuna (kts. Danielsson & Näsi 2020).

Taulukko 1. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista; %)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>		<i>Ikä</i>			
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>15–24</i>	<i>25–34</i>	<i>35–54</i>	<i>55–74</i>
Väkivallalla uhkaaminen	7,8	9,0	6,6	15,1	11,4	7,8	3,9
Liikkumisen estäminen, tarttuminen, töniminen	8,7	7,5	9,9	17,9	11,2	9,2	4,3
Väh. läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	4,3	3,6	5,1	9,4	5,7	3,6	2,0
Fyysinen väkivalta yht.	10,2	8,8	11,7	21,4	13,3	10,4	5,0
Seksuaalinen väkivalta tai sen yritys	1,6	0,5	2,8	4,3	2,1	1,2	0,8
Kaikki tekemuodot yht.	14,8	13,8	15,7	29,2	19,9	15,0	7,6

Kuten aikaisemmissa uhritutkimuksissa, ikäryhmittäiset erot uhkailun ja väkivallan kokemisessa olivat huomattavia: nuorimmassa ikäryhmässä niin uhkailuja kuin eriasteista fyysistä väkivaltaa koettiin selkeästi eniten. Ikäryhmittäisten erojen suhteen tulokset olivat samansuuntaisia kuin aiemmissa kansallisissa uhritutkimuksissa (ks. esim. Sirén ym. 2010).

Kuviossa 3 on tarkasteltu uhkailun kohdentumista eri ikäryhmiin (15–34, 35–54 ja 55–74) siten, että tarkastelujaksona ovat tutkimusvuodet 2012–2020. Tältä osin voidaan havaita, että ikäryhmittäiset erot ovat pysyneet melko vakaina koko tarkastelujakson ajan. 55–74-vuotiaiden ryhmässä uhkailukokemusten esiintyvyys oli korkeimmillaan vuonna 2012, mutta uhkailuja kokeneiden osuus on sittemmin pysynyt erittäin vakaana. 15–34-vuotiaiden ikäryhmässä uhkailua kokeneiden osuus oli korkeimmillaan vuonna 2017, mutta on laskenut sen jälkeen alhaisemmalle tasolle. Samansuuntainen kehitys voidaan havaita myös 35–55-vuotiaiden ikäryhmässä.

Kuvio 3. Väkivallalla uhkailun kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2020 ikäryhmittäin (% ikäryhmästä)

Vammaan johtanut väkivalta. Eräs keino arvioida koetun väkivallan vakavuutta on tarkastella väkivallan seurauksia. Kyselyssä vastaajilta on tiedusteltu, olivatko he saaneet edellä käsiteltyjen tekojen seurauksena fyysisen vamman, kuten mustelman, ruhjeen, haavan tai muun vamman. Pitämällä vamman syntymistä väkivallan vakavuuden kriteerinä, voidaan tasoittaa väkivaltaan liittyviä tulkintaeroja. Näin saadaan objektiivisempi väkivallan yleisyyden mittari.

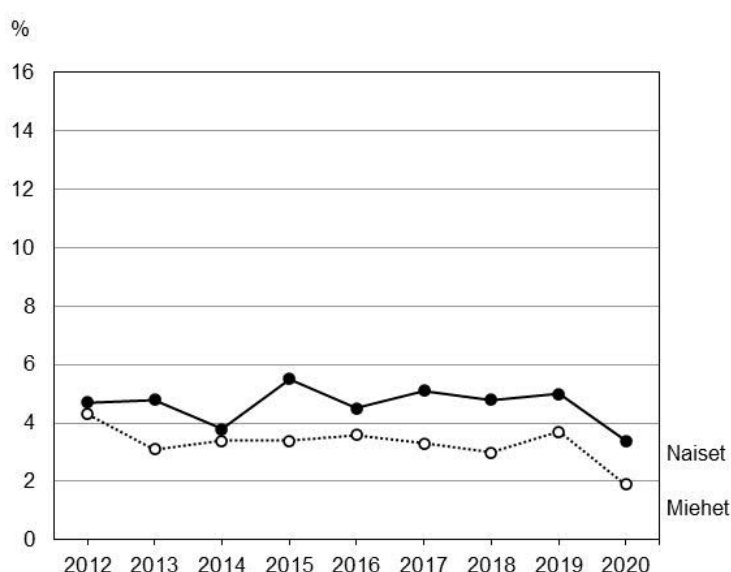
Taulukko 2. Väkivallan seurauksena fyysisen vamman saaneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Fyysinen vamma	2,6	1,9	3,4	5,4	3,5	3,2	1,0

Kyselyn mukaan noin 3 prosenttia 15–74-vuotiaista suomalaisista oli vuonna 2020 saanut vamman väkivallan seurauksena (taulukko 2). Naisten ja miesten välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero vamman aiheuttaneen väkivallan yleisyydessä, naisten estimaatti oli aikaisempien vuosien tapaan korkeampi kuin miehillä. Fyysisen vamman saaneiden miesten osuus oli kuitenkin miltei puolittunut edellisvuoteen verrattuna, mutta myös vamman saaneiden naisten osuus laski edellisvuoteen verrattuna (kts. Danielsson & Näsi 2020). Kuten useissa muissakin tekotyypeissä, huomattavimmat erot muodostuivat eri ikäryhmien välille – 15–24-vuotiaiden joukossa viisi prosenttia vastaajista ilmoitti fyysiseen vammaan johtaneesta väkivallasta, kun vastaava osuus 55–74-vuotiaiden ryhmässä oli neljä prosenttiyksikköä matalampi.

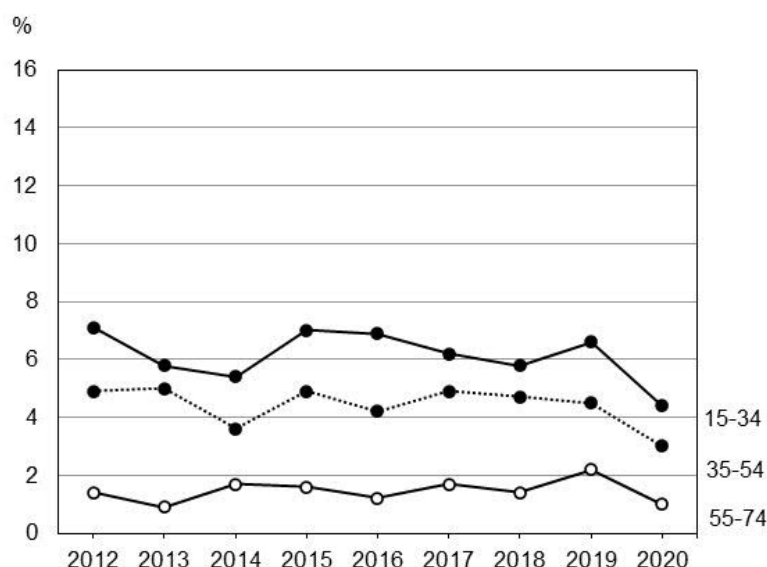
Kuvioissa 4 ja 5 on tarkasteltu sukupuolen ja ikäryhmän mukaisia eroja vamman aiheuttaneen väkivallan esiintyvyydessä vuosina 2012–2020. Tulokset osoittavat, että sukupuolten väliset erot ovat tarkastelujaksolla pysyneet verraten va-

kaina. Yksittäisinä tarkasteluvuosina ero on tilastollisesti merkitsevä, joinakin vuosina tilastollisesti merkitsevää eroa ei voida havaita. Samalla voidaan kuitenkin todeta, että pääsääntöisesti estimaatit ovat hieman korkeampia naisten osalta, ja kaikki tarkasteluvuodet huomioiden naiset ja miesten välinen ero vamman aiheuttaneen väkivallan kokemisessa on noin 1–2 prosenttiyksikön verran. Kaikkiaan voidaan siis todeta, että fyysisen vamman aiheuttaneen väkivallan kokeminen on kyselyperustaisessa tutkimuksessa jonkin verran yleisempää naisilla. Tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin syytä muistaa, että kyselyillä ei voida luotettavasti mitata kaikkein vakavimman fyysisen väkivallan, kuten henkirikosten tai törkeiden väkivaltarikosten yleisyyttä. Näiden tekemuotojen osalta viranomaislähteet tuottavat väestökyselyitä luotettavampaa tietoa. Viranomaislähteet osoittavatkin, että hyvin vakava fyysinen väkivalta kohdistuu selkeästi useammin miehiin kuin naisiin (Lehti 2020; Näsi & Danielsson 2020).

Kuvio 4. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2020 sukupuolen mukaan (% 15–74-vuotiaista miehistä ja naisista)

Ikäryhmittäinen tarkastelu (kuvio 5) osoittaa niin ikään verraten pysyvää tasoa vamman aiheuttaneen fyysisen väkivallan esiintyvyydessä. Vanhimmassa ikäryhmässä (55–74-vuotiaat) vamman aiheuttaneen väkivallan esiintyvyys on tarkastelujaksolla ollut selvästi vähäisintä, vaihdellen yhden ja kahden prosentin välillä vuosina 2012–2020, kun taas tätä nuoremmissa ikäryhmissä vastaavat osuudet ovat olleet 5–7 prosenttia vastaajista. Tulokset korostavat havaintoa, että fyysisen väkivallan uhriksi joutuminen painottuu nuorimpiin ikäryhmiin sekä kyselylähteiden että poliisin tietoon tulleen rikollisuuden osalta (ks. Näsi & Danielsson 2020).

Kuvio 5. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet vuosina 2012–2020 ikäryhmittäin (% ikäryhmästä)

Tapahtumapaikka. Väkivallan kokeminen liittyy tyypillisesti tietynlaisiin paikkoihin tai tilanteisiin, joissa on kohonnut väkivallan riski. Tällaisia paikkoja ovat esimerkiksi työpaikat, joissa kohdataan väkivaltaisesti käyttäytyviä asiakkaita, sekä sellaiset baarit ja ravintolat ympäristöineen, joissa on alkoholihumalasta johtuva kohonnut riski kohdata väkivaltaa. Parisuhteeseen liittyvä tai tuttavien keskeinen väkivalta tapahtuu usein uhrin kotona tai muussa yksityisasunnossa.

Työpaikallaan tai työtehtävissään henkilöiden välistä uhkailua tai fyysistä väkivaltaa oli kokenut neljä prosenttia 15–74-vuotiaista (taulukko 3; kaikki tekemuodot otettu huomioon, ks. kuvio 1). Naiset olivat kohdanneet työssään väkivaltaa tai uhkailua miehiä yleisemmin. Ero juontuu todennäköisimmin sukupuolten erilaisesta sijoittumisesta työmarkkinoille: naiset työskentelevät miehiä useammin terveys- ja sosiaalipalvelualoilla, joissa on kohonnut riski kohdata väkivaltaa tai uhkailua asiakkaiden tai potilaiden taholta (Työturvallisuuskeskus 2010)². Erityisen yleistä työpaikalla koettu väkivalta onkin 25–34-vuotiaiden naisten keskuudessa, joista joka kymmenes oli vuoden aikana kokenut työtehtävissään uhkailua tai fyysistä väkivaltaa. Tässä ikäryhmässä miesten työpaikalla kokeman uhkailun ja väkivallan esiintyvyys oli noin viisi prosenttiyksikköä matalampi.

² Joillakin miesvaltaisilla aloilla, kuten vartiointialalla ja poliisissa, riski joutua väkivallan uhriksi on huomattavan korkea. Näiden alojen riskialttius ei kuitenkaan näy väestötason tarkasteluissa, koska alalla työskentelevien henkilöiden lukumäärä on huomattavasti pienempi kuin sosiaali- ja terveysalalla.

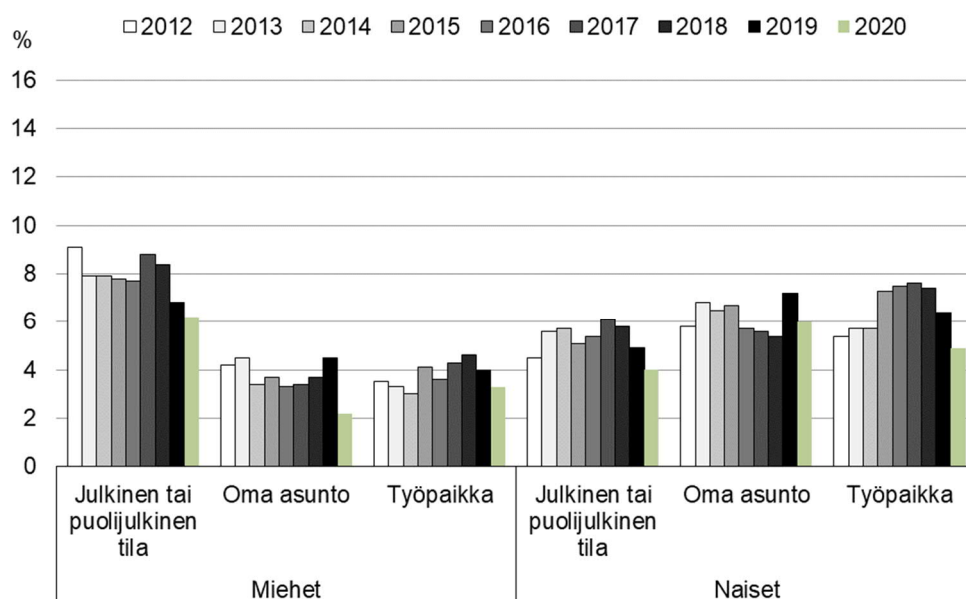
Taulukko 3. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan, sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Työpaikalla tai työtehtävissä	4,1	3,3	4,9	4,8	7,5	5,3	1,9
Ravintolassa tai kahvilassa (asiakkaana)	2,5	3,1	1,8	6,6	4,8	1,9	0,5
Julkisella paikalla	3,4	4,0	2,8	8,7	3,2	2,8	2,0
Omassa asunnossa	4,1	2,2	6,0	5,2	5,5	5,6	2,4
Toisen henkilön asunnossa	1,7	1,3	2,2	5,6	1,9	1,6	0,4
Muissa paikoissa	1,8	1,9	1,8	5,5	2,8	1,1	0,6

Miehet sen sijaan joutuivat naisia useammin uhkailun tai väkivallan kohteeksi ravintoloissa tai baareissa. Julkisella paikalla tapahtuneen uhkailun ja väkivallan osalta miesten ja naisten välinen ero oli tilastollisesti merkitsevä. Vanhimpaan ikäryhmään kuuluvat eivät juuri kohdanneet väkivaltaisia tilanteita julkisilla paikoilla tai ravintoloissa, mikä heijastanee myös erilaisia vapaa-ajan viettämiseen liittyviä rutiinitoimintoja.

Yksityisasunnoissa uhkailu- ja väkivaltatilanteet kohdistuivat yleisemmin naisiin. Ikäryhmittäin tarkasteltuna sekä 15–24-vuotiaiden, että 35–54-vuotiaiden naisten ryhmässä 8 prosenttia vastaajista ilmoitti kokeneensa uhkailua tai väkivaltaa omassa kodissaan viimeisen vuoden aikana. Nuorimman ikäryhmän osalta se on noin puolet pienempi osuus kuin edellisenä vuonna.

Seuraavassa tarkastelun kohteena on väkivallan tai uhkailun tapahtumapaikkaa koskeva kehitys vuosina 2012–2020. Tarkastelu on rajattu yleisempiin tapahtumapaikkoihin siten, että julkinen paikka ja ravintolat, baarit ja kahvilat on yhdistetty yhdeksi luokaksi (julkinen tai puolijulkinen tila). Tulokset on esitetty oheisessa kuviossa (kuvio 6) sukupuolen mukaan eriteltynä.

Kuvio 6. Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden kohteeksi joutuneet tapahtumapaikan ja sukupuolen mukaan vuosina 2012–2020 (% 15–74-vuotiaista miehistä ja naisista)

Kaikkiaan havaitaan, että eri tapahtumapaikkojen yleisyyttä koskevat estimaatit ovat laskeneet edellisiin vuosiin verrattuna. Prevalenssit ovat vaihdelleet eri vuosien välillä korkeintaan noin kaksi prosenttiyksikköä. Vuosina 2012–2018 naisten työtehtävissään kohtaamat väkivallanteet ja uhkailut näyttivät lisääntyneen noin kahdella prosenttiyksiköllä, mutta ne ovat olleet laskusuunnassa vuosina 2019–2020. Vuonna 2020 naisten omassa asunnossa kokeman väkivallan tai uhkailun estimaatti oli yksi prosenttiyksikköä matalampi kuin edellisenä vuonna, mutta ero ei kuitenkaan ollut tilastollisesti merkitsevä.

Huomattavasti olennaisemmat ja melko pysyväisluonteiset erot ovat muodostuneet miesten ja naisten välille. Miehillä julkinen tai puolijulkinen tila on poikkeuksetta yleisin väkivallan ja uhkailun tapahtumapaikka, kun taas naisilla kyseisten tilanteiden tapahtumapaikat ovat tasaisemmin jakautuneet. Miehiin verrattuna naisten kokemat tilanteet tapahtuvat kuitenkin yleisemmin yksityisasunnossa tai työtehtävissä.

Uhkailun tai väkivallan tekijä. Väkivaltatilanteita voidaan kuvata myös uhrin ja tekijän suhteen mukaan. Tässä tutkimuksessa tekijätahot on jaettu kolmeen luokkaan: entisiin tai nykyisiin puolisoihin tai seurustelukumppaneihin, muihin uhrille lähemmin tuttuihin henkilöihin sekä tuntemattomiin ja puolittuihin (taulukko 4).

Sekä miehet että naiset olivat kokeneet niin uhkailua kuin fyysistäkin väkivaltaa yleisimmin tuntemattomien tai puolittujen tekijöiden taholta: noin joka kymmenes vastaaja ilmoitti joutuneensa jonkin kyselyssä tarkasteltavan teon kohteeksi tuntemattoman tai puolittujen tekijän taholta. Yleisimmin kyseessä olivat uhkailutilanteet, tai tilanteet, jotka sisälsivät tönimistä tai muuta verraten lievää väkivaltaa.

Parisuhdekumppanin tekemän väkivallan tai uhkailun osalta naiset olivat kokeneet miehiä useammin fyysistä väkivaltaa tai väkivallalla uhkaamista. Vakavammassa fyysisessä väkivallassa miesten ja naisten välillä ei kuitenkaan ollut eroa.

Ero muodostui siis ennen kaikkea uhkailusta sekä lievemmistä väkivallan muodoista: noin 1 prosenttia miehistä ja noin 4 prosenttia naisista ilmoitti kokeneensa tyrkkimistä tai tönimistä parisuhdekumppanin taholta. Parisuhdeväkivallan eri muotoja kokeneiden osuus oli alhaisemmalla tasolla kuin edellisenä vuotena (kts. Danielsson & Näsi 2020), mutta varsin linjassa vuosien 2013–2018 mittaustulosten kanssa. Vaikuttaakin siltä, että koronapandemian myötä parisuhdeväkivaltaa kokeneiden osuus väestöstä ei kasvanut. Selkein muutos viimeisen kahden vuoden osalta havaitaan tuntemattomien tai puolittutujen kohdistaman väkivallan kohdalla (kts. kuvio 7). Myös muun uhrin lähimmin tunteman henkilön uhriksi joutuneiden osuus oli aiempia vuosia alhaisemmalla tasolla.

Taulukko 4. Uhkailun ja väkivallan kohteeksi joutuneet sukupuolen sekä tekijän ja uhrin suhteen mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	<i>Entinen tai nykyinen puoliso tai seurustelukumppani</i>		<i>Muu uhrin lähemmin tuntema henkilö¹</i>		<i>Tuntematon tai puolittutu²</i>	
	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>	<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väkivallalla uhkaaminen	0,6	1,4	1,6	1,4	7,5	4,3
Liikkumisen estäminen, tarttuminen, töniminen	1,2	3,6	2,0	2,2	4,8	4,9
Vähintään läimäisyn käsittävä fyysinen väkivalta	0,9	1,4	1,0	1,5	1,8	2,5
Fyysinen väkivalta yhteensä	1,6	4,0	2,5	2,9	5,4	6,1
Seksuaalinen väkivalta tai sen yritys	0,3	1,4	0,0	0,6	0,2	1,1
Kaikki tekomuodot yhteensä	2,4	5,1	3,6	4,1	9,9	9,1

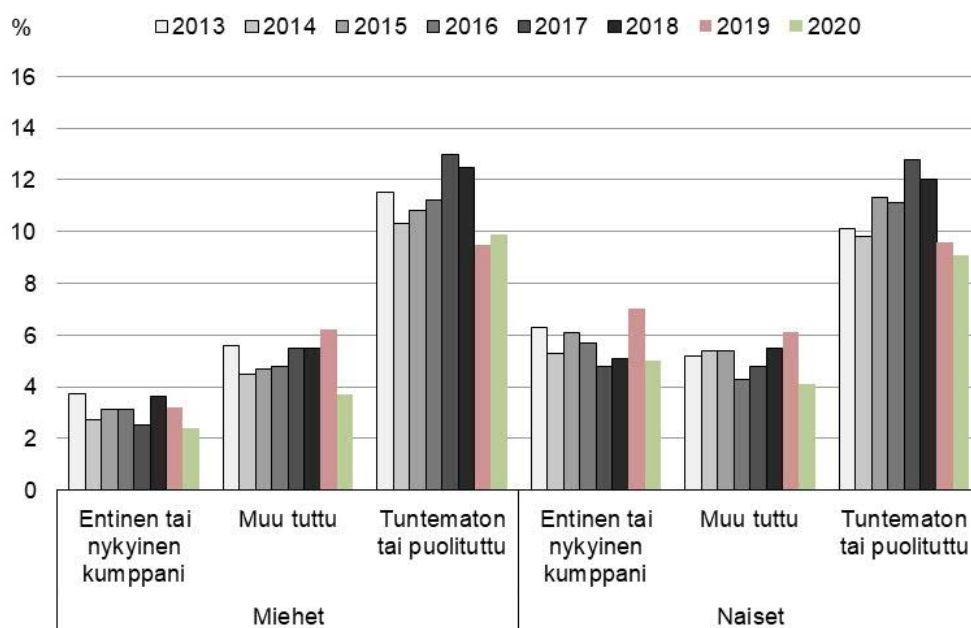
¹ Veli, sisko, isä, äiti, lapsi, ystävä, tuttava tai työtoveri.

² Uhrin satunnaisesti kohtaama henkilö, työssä kohtaama asiakas, potilas tai vastaava.

Taulukossa esiintyviä eri tekotyyppien lukuja ei voi laskea yhteen, koska sama vastaaja on voinut kokea sekä uhkaamista että fyysistä väkivaltaa. Kohta "fyysinen väkivalta yhteensä" käsittää vastaajat, jotka ilmoittivat kokeneensa mitä tahansa fyysistä väkivaltaa, pois lukien seksuaalinen väkivalta.

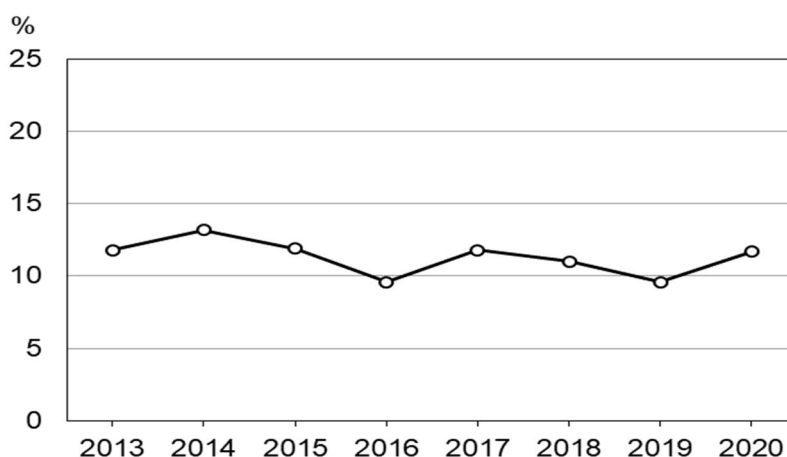
Kuviossa 7 on tarkasteltu eri uhkailun ja väkivallan kokemista (sisältäen uhkailun, kaikki fyysisen väkivallan muodot sekä seksuaalisen väkivallan) tekijän sekä uhrin sukupuolen mukaan vuosina 2013–2020³. Vuosina 2014–2018 tuntemattoman tekijän tekemä väkivalta ja uhkailu lisääntyivät sekä miesten että naisten osalta, mutta vuosina 2019–2020 näiden uhrikokemusten yleisyys oli edellisvuosia matalammalla tasolla. Myös Muu tuttu -ryhmässä raportoitiin aiempia vuosia alhaisempia prevalensseja. Entinen tai nykyinen kumppani -tekijäryhmissä sen sijaan pattiin aiempien vuosien tasolle.

³ Vuotta 2012 koskeva aineisto ei kaikilta osin ole vertailukelpoinen, joten se on jätetty tarkastelun ulkopuolelle; poikkeamista ks. esim. kuvio 1.

Kuvio 7. Uhkailu- ja väkivaltatilanteiden kohteeksi joutuneet tekijän ja uhrin suhteen sekä sukupuolen mukaan vuosina 2013–2020 (% 15–74-vuotiaista miehistä ja naisista)

Poliisille ilmoittaminen. Uhritutkimusten keskeisiä tavoitteita on mitata myös selaista rikollisuutta, joka ei tule poliisin tietoon. Tiedustelemalla vastaajilta, onko heidän kokemansa teko tullut poliisin tietoon, voidaan tarkastella sekä piilorikollisuuden yleisyyttä että kansalaisten alttiutta ilmoittaa kokemiaan tekoja poliisille. Vuosien 2013–2020 kyselyissä vastaajilta on tiedusteltu uhrikokemuksien yhteydessä, olivatko he itse tai joku heidän kotitaloudestaan kuluneen vuoden aikana ilmoittaneet vastaajaan kohdistuneesta uhkailusta tai väkivallasta (Suomen) poliisille.

Kuvio 8. Poliisin tietoon tulleiden tekojen osuus vähintään läimäisyn käsittävästä fyysisestä väkivallasta vuosina 2013–2020 (% 15–74-vuotiaista väkivaltaa kokeneista)

Kaikkiaan poliisin tietoon tulleiden tekojen osuudessa ei havaita muutosta vuosina 2013–2020, vaan osuus on pysynyt noin 10–13 prosentissa koko tarkastelujakson

(kuvio 8). Vuoden 2020 kyselyssä vähintään läimäisyn käsittävää väkivaltaa kokeneista noin 12 prosenttia kertoi jostakin tapauksesta ilmoitetun poliisille. Miesten ja naisten välillä ei havaittu eroa poliisin tietoon tulemisessa. Kaikkiaan on huomattava, että poliisin tietoon tulemista koskevat havaintomäärät ovat varsin pieniä: vuoden 2020 alle kaksi prosenttia koko vastaajamäärästä ilmoitti jostakin poliisin tietoon tulleesta tilanteesta.

3 RIKOLLISUUDEN PELKO

Väkivaltakokemusten ohella Kansallisessa rikosuhritutkimuksessa tarkastellaan vastaajien pelkoa joutua väkivallan tai muun rikoksen uhriksi erilaisissa tilanteissa sekä liikkumisen välttämistä paikoissa, jotka vastaajat kokevat uhkaaviksi. Vastaajilta kysyttiin, olivatko he viimeisen vuoden aikana pelänneet joutuvansa väkivallan kohteeksi liikkueensa iltaisin kodin ulkopuolella, ollessaan töissä tai suorittaessaan työtehtävää tai jonkin perheenjäsenen taholta. Kysymykset kartoittavat pelkoa katu-, työ- sekä perheväkivallan uhriksi joutumisesta. Lisäksi kysytään, onko vastaajan asuinalueen lähistöllä, noin kilometrin säteellä, paikka, jota vastaaja välttää väkivallan uhan vuoksi. Vuodesta 2018 alkaen on esitetty kysymys myös verkkorikoksen kohteeksi joutumisesta.

Rikollisuuden pelko. Kysytyistä pelon muodoista yleisintä oli pelkääminen kodin ulkopuolella iltaisin. Vuoden 2020 kyselyssä noin 26 prosenttia vastaajista ilmoitti pelänneensä joutuvansa tällaisen väkivallan kohteeksi ainakin kerran kuluneen vuoden aikana – naisista 33 prosenttia ja miehistä 19 prosenttia (taulukko 5). Alle 35-vuotiaista noin 40 prosenttia oli pelännyt katuväkivaltaa vähintään kerran kuluneen vuoden aikana. Vanhemmissa ikäryhmissä pelko väkivallan uhriksi joutumisesta kodin ulkopuolella oli vähäisempää. Vanhimmassa ikäryhmässä oli kuitenkin selvästi enemmän vastaajia, jotka eivät liikkuneet lainkaan kodin ulkopuolella iltaisin, joko väkivallan pelosta johtuen tai muusta syystä.

Taulukko 5. Kodin ulkopuolella iltaisin tapahtuvaa väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	25,6	18,7	32,8	41,2	38,3	26,9	14,4
Ei liiku iltaisin kodin ulkopuolella pelon vuoksi	1,8	0,6	3,0	1,6	1,1	0,8	2,6
Ei liiku iltaisin kodin ulkopuolella muusta syystä	5,2	2,8	7,7	1,9	1,6	2,9	9,0

Vastaajista noin 13 prosenttia ilmoitti pelänneensä väkivallan kohteeksi joutumista työpaikalla tai työtehtävissä (taulukko 6). Laskettaessa osuus vain niiden joukosta, jotka olivat kyselyn toteutushetkellä työelämässä, työpaikkaväkivaltaa pelänneiden

osuus oli lähes 19 prosenttia. Naisista lähes 17 prosenttia oli ainakin kerran vuoden aikana pelännyt joutuvansa väkivallan kohteeksi työtehtävissään, miehistä kahdeksan prosenttia. Kun vastaavat osuudet lasketaan vain työelämässä olevien keskuudesta, oli naisista 26 prosenttia pelännyt työpaikkaväkivaltaa ainakin kerran vuoden aikana ja miehistä 13 prosenttia. Naisista hieman suurempi osa ei kyselyn toteutus-
hetkellä ollut lainkaan työelämässä. Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella selviää, että työpaikalla kohdattua väkivaltaa pelättiin eniten 25–54-vuotiaiden vastaajien keskuudessa. 25–34-vuotiaista työelämässä olevista naisista 37 prosenttia ilmoitti pelänneensä vuoden aikana työpaikalla tapahtuvaa väkivaltaa. Työelämässä olevilla miehillä osuus oli kaikissa ikäryhmissä alle 21 prosenttia.

Taulukko 6. Työpaikalla tai työtehtävissä väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	12,3	8,2	16,6	13,8	23,6	17,5	4,6
Ei työelämässä	16,4	12,2	20,8	9,6	4,3	3,6	30,2

Perheväkivallan pelkoa mitattiin kysymällä, oliko vastaaja pelännyt joutuvansa väkivallan kohteeksi jonkun perheenjäsenen taholta. Tekijä saattoi siis olla esimerkiksi vastaajan puoliso, vanhempi, sisar tai lapsi. Pelko joutua perheväkivallan uhriksi oli tarkastelluista väkivallan muodoista kaikkein vähäisintä – kaikkiaan vain neljä prosenttia vastaajista ilmoitti pelänneensä perheenjäsenen tekemää väkivaltaa kuluneen vuoden aikana (taulukko 7). Miehistä kolme prosenttia oli pelännyt joutuvansa väkivallan uhriksi jonkun perheenjäsenen taholta, kun naisten osalla vastaava osuus oli viisi prosenttia. Perheväkivallan pelko oli verraten tasaista kaikissa ikäryhmissä, mutta vähäisintä vanhimmissa ikäryhmissä.

Taulukko 7. Perheenjäsenen tekemää väkivaltaa pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	3,8	2,7	4,7	6,0	4,6	4,6	2,3
Ei perhettä	2,1	1,6	2,6	0,1	0,2	1,2	3,9

Avio- tai avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa olevista neljä prosenttia oli pelännyt väkivaltaa ainakin kerran kuluneen vuoden aikana jonkun perheenjäsenen taholta. Avio- tai avoliitoissa elävät eivät eronneet perheväkivallan pelon suhteen seurustelusuhteessa olevista vastaajista tai vastaajista, jotka eivät olleet lainkaan parisuhteessa.

Vuodesta 2018 alkaen tutkimuksessa on ollut kysymys myös verkkorikollisuuden pelosta. Kysymyksessä verkkorikollisuudella tarkoitetaan verkkourkintaa tai tietokoneeseen asennettua haittaohjelmaa. Vuonna 2019 kaikkiaan 54 prosenttia ilmoitti pelänneensä tällaisen verkkorikoksen kohteeksi joutumista vähintään ker-

ran vuoden aikana (taulukko 8). Osuus on selkeästi korkeampi kuin muussa rikollisuuden pelossa. Muusta rikollisuuden pelosta poiketen miesten ja naisten välillä ei ollut juurikaan eroa verkkorikollisuuden pelossa. Ikäryhmittäin tarkasteltuna havaitaan, että verkkorikollisuuden pelko on melko samalla tasolla 15–54-vuotiaiden ikäryhmissä, mutta vain hieman alhaisemmalla tasolla kaikkein vanhimmassa ikäryhmässä. Vastaajia, jotka eivät käyttäneet lainkaan internetiä, oli kuitenkin vanhimmassa ryhmässä selvästi eniten.

Taulukko 8. Verkkorikollisuutta pelänneet sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Ikä			
		Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Vähintään kerran vuodessa	52,6	49,9	55,4	55,1	59,9	58,0	46,0
Ei käytä internetiä/ ei tietokonetta	1,5	1,5	1,5	0,2	0,0	0,2	3,2

Välttämiskäyttäytyminen. Edellä todettiin, että naiset pelkäsivät miehiä useammin joutuvansa väkivallan kohteeksi eri paikoissa. Naiset myös välttivät miehiä useammin kodin lähellä olevia, turvatomiksi kokemiaan alueita (taulukko 9). Naisista kaikkiaan 16 prosenttia ilmoitti, että heidän kotinsa lähellä on ainakin yksi alue, jota he välttivät väkivallan uhan vuoksi. Miehillä osuus oli kymmenen prosenttia. Kaikkiaan 13 prosenttia vastaajista ilmoitti välttävänsä jotakin kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan uhan vuoksi.

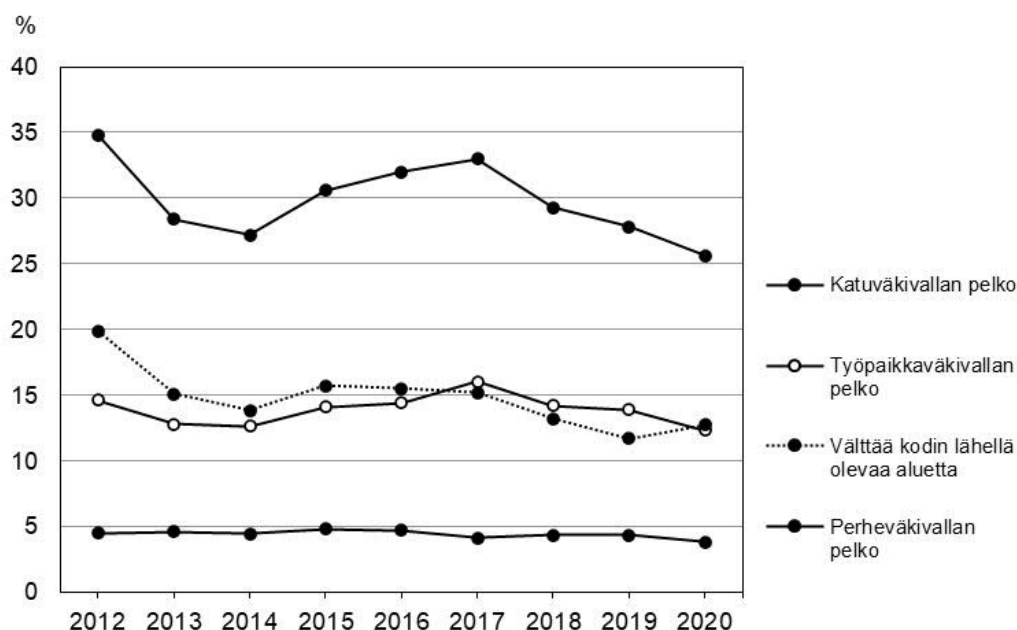
Taulukko 9. Vastaajan kodin lähistöllä alue, jota välttää väkivallan uhan vuoksi sukupuolen ja tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Kaikki	Sukupuoli		Tilastollinen kuntaryhmä			
		Mies	Nainen	Pk-seutu	Kaupunki- mainen kunta	Taajaan asuttu kunta	Maaseutu- mainen kunta
Yksi paikka	9,1	7,5	10,8	14,3	9,9	4,2	2,3
Useampi paikka	3,6	2,2	5,0	5,2	4,3	1,3	0,2
Vähintään yksi paikka	12,7	9,7	15,8	19,5	14,2	5,5	2,5

Taulukossa on tarkasteltu välttämiskäyttäytymisen yleisyyttä myös suhteessa vastaajan asuinkunnan tilastolliseen kuntaryhmään. Kuntaryhmän mukainen tarkastelu osoittaa, että välttämiskäyttäytyminen on voimakkaasti yhteydessä asumiseen kaupunkimaisessa ympäristössä. Pääkaupunkiseudulla asuvista noin 14 prosenttia ilmoitti välttävänsä jotakin aluetta väkivallan uhan vuoksi, kun Suomen muissa kaupungeissa vastaava osuus oli noin 10 prosenttia. Taajaan asutuissa sekä maaseutumaisissa kunnissa välttämiskäyttäytyminen oli olennaisesti harvinaisempaa kuin kaupunkimaisissa ympäristöissä.

Kuviossa 10 on tarkasteltu eri paikkoja koskevan väkivallan pelon sekä välttämiskäyttäytymisen kehitystä vuosina 2012–2020. Tarkastelun perusteella havai-

taan, että perheväkivaltaa pelänneiden osuudessa ei ole tapahtunut muutosta viiden vuoden tarkastelujaksolla, osuuden pysyessä noin viiden prosentin tasolla. Työpaikalla ja ulkona tapahtuvan väkivallan pelko lisääntyi ajanjaksolla 2014–2017, mutta on sittemmin vähentynyt. Niiden vastaajien osuus, jotka ilmoittivat välttävänsä kodin lähellä olevaa aluetta väkivallan vuoksi, oli vuonna 2020 saman verran kuin vuonna 2018. Näin ollen sekä katuväkivallan pelko, että välttämiskäyttäminen ovat alhaisemmalla tasolla kuin muutama vuosi aiemmin. Työpaikkaväkivallan pelko on viime vuosina pysynyt vakaana.

Kuvio 9. Katu-, työpaikka- tai perheväkivaltaa pelänneet sekä kodin lähellä olevaa aluetta välttäneet vuosina 2012–2020 (% 15–74-vuotiaista)

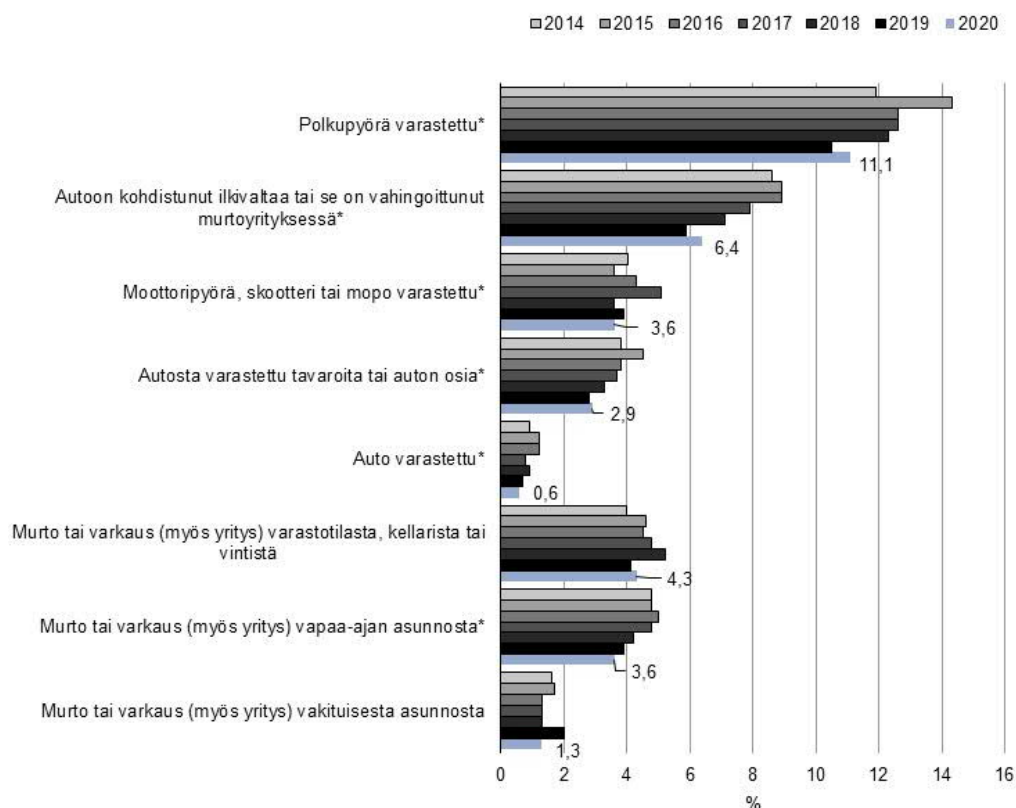
4 OMAISUUSRIKOKSET

Tutkimuksessa selvitettiin myös sitä, miten yleistä on joutua omaisuusrikosten kohteeksi. Kyselylomakkeella lueteltiin joukko tyypillisiä yksityishenkilöihin tai kotitalouksiin kohdistuvia rikoksia. Seuraavassa tarkastelu on jaettu sen mukaan, olivatko teot kohdistuneet vastaajan kotitalouteen tai sen jonkin jäsenen omaisuuteen vai vastaajan henkilökohtaiseen omaisuuteen.

Kotitalouteen kohdistuneet teot 2014–2020⁴. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan, oliko hän tai joku muu hänen kotitalouteensa kuuluva joutunut eräiden omaisuuteen kohdistuvien rikosten kohteeksi viimeisen 12 kuukauden aikana. Vastaajalta

⁴ Kotitalouteen kohdistuneiden tekojen osalta ei esitetä aikasarjatietoja vuosilta 2012–2013, koska tiedot eivät ole täysin vertailukelpoisia vuodesta 2014 alkaen kerättyihin tietoihin. Edellä mainitun muutoksen lisäksi rikosten yleisyyden laskentatapaan on tehty tarkistuksia vuonna 2017, minkä vuoksi tässä esittävät tiedot voivat poiketa tätä aikaisemmin julkaistuista raporteista.

tiedusteltiin myös, oliko hänellä tai jollain hänen kotitalouteensa kuuluvalla käytössään auto, moottoripyörä, skootteri, mopo, polkupyörä tai vapaa-ajan asunto. Tällaiseen omaisuuteen liittyvien omaisuusrikosten yleisyys on ilmoitettu vain siinä joukossa, joilla kyseinen liikenneväline tai asunto oli käytössään. Näin laskettu tekojen yleisyys tekotyypeittäin on esitetty kuviossa 10.

Kuvio 10. Omaisuusrikoksen kohteeksi vuoden aikana joutuneet kotitaloudet rikoksen tekotyyppin mukaan vuosina 2014–2020 (% kotitalouksista; vuoden 2020 tieto merkitty myös numeroin). (* osuus laskettu vain siinä joukossa, jolla ko. omaisuus oli käytössään)

Polkupyörän varkaus oli yleisin kyselyssä tarkastelluista omaisuusrikoksista. Pyörävarkaudesta ilmoittaneiden kotitalouksien osuus oli vuoden 2020 kyselyssä 11 prosenttia pyörän omistavista kotitalouksista. Osuus on neljä prosenttiyksikköä alhaisemmalla tasolla kuin vuonna 2015. Kaikkiaan kyselyjärjestelmän tiedot ovat näyttäneet melko yhdenmukaisilta vakuutusyhtiöille ja poliisille ilmoitettujen polkupyörävarkauksien kehityksen kanssa: noin 10 vuoden aikavälillä polkupyörävarkauudet ovat lisääntyneet, mutta vähentyneet vuoden 2015 tasosta. Vuonna 2020 poliisin tietoon tuli kuitenkin ennätysmäärä pyörävarkauksia (Finanssiala ry 2021). On mahdollista, että esimerkiksi arvokkaiden sähköpyörien määrän voimakas lisääntyminen on vaikuttanut siihen, että varkauudet tuodaan useammin poliisin (ja vakuutusyhtiöiden) tietoon.

Autoon kohdistunut vahingonteko oli toiseksi yleisin kulkuvälineeseen kohdistunut omaisuusrikos: yli kuusi prosenttia auton omistavista kotitalouksista ilmoitti taloutensa käytössä olevaan autoon kohdistuneesta vahingonteosta. Osuus on laskenut muutaman vuoden takaisesta tasosta kolme prosenttiyksikköä. Tavaro-

den varastamisesta autosta ilmoitti kolme prosenttia kotitalouksista, mutta varsinaisen autovarkauden kohteeksi oli kuitenkin joutunut vain noin yksi prosentti auton omistavasta kotitaloudesta. Suhteessa tätä yleisempi oli moottoripyörän, mopon tai skootterin varkaus, josta ilmoitti noin 4 prosenttia kyseisen kulkuneuvon omistavista talouksista.

Asuin- ja vapaa-ajan rakennusten osalta yleisimmät rikokset olivat asunnon varastotilasta varastaminen sekä vapaa-ajan asunnosta varastaminen tai varastamisen yritys, joista ilmoitti neljä prosenttia kotitalouksista. Vakituiseen asuntoon kohdistuneesta varkaudesta tai varkauden yrityksestä ilmoitti yksi prosentti talouksista. Nämä osuudet olivat verrattain samalla tasolla kuin aikaisemmissa kyselyissä. Vapaa-ajan asuntoihin kohdistuvat varkaudet sen sijaan ovat olleet laskusuunnassa vuodesta 2015 lähtien.

Taulukko 10. Kotitalouden hallussa tai käytössä olevaan liikennevälineeseen kohdistuneen omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet kotitaloudet tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2020 (%)

	Kuntaryhmä			
	<i>Pk-seutu</i>	<i>Kaupunki- mainen kunta</i>	<i>Taajan asuttu kunta</i>	<i>Maaseutu- mainen kunta</i>
Auto varastettu ¹	0,6	0,8	0,5	0,3
Autosta varastettu tavaroita tai auton osia ¹	5,2	2,9	1,8	1,3
Autoon kohdistunut ilkivaltaa tai se on vahingoittunut murtoyrityksessä ¹	10,1	6,8	3,5	3,4
Moottoripyörä, skootteri tai mopo varastettu ¹	9,4	3,5	2,1	2,6
Polkupyörä varastettu ¹	13,4	11,5	9,7	6,0

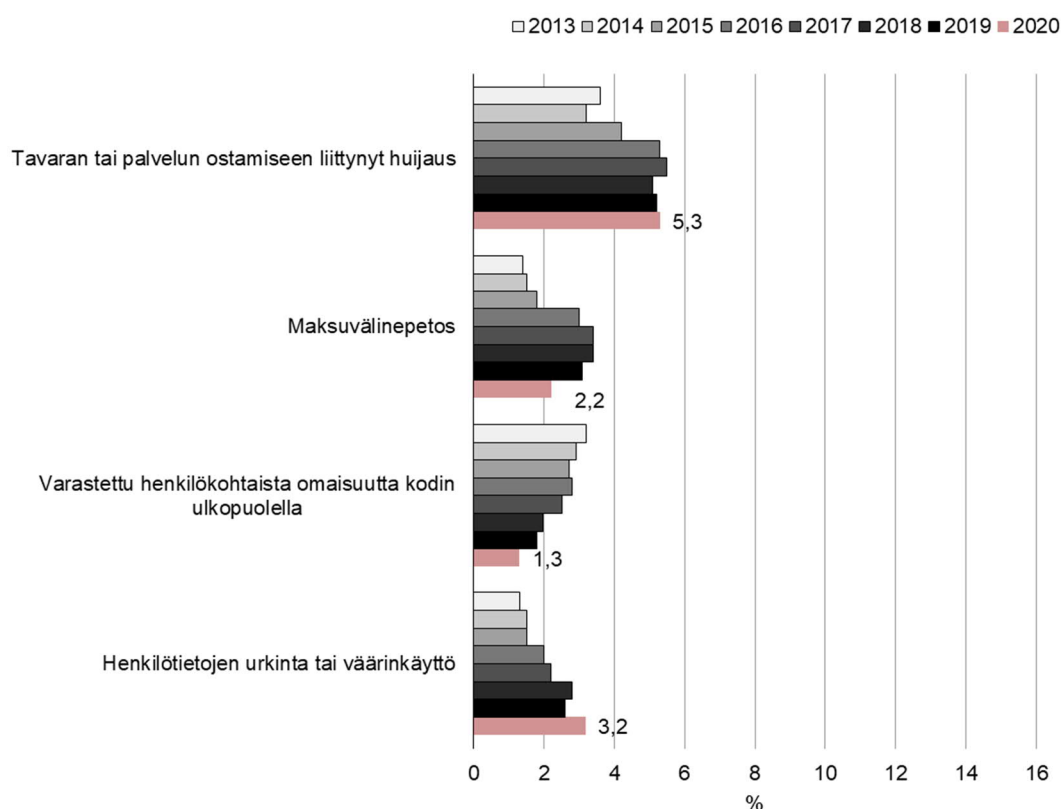
¹ Laskettu vain joukossa, jolla kyseinen kulkuneuvo käytössä

Kuntaryhmittäinen tarkastelu osoittaa, että kulkuneuvoihin liittyvät omaisuusrikokset olivat yleisempiä kaupunkimaisissa ympäristöissä (taulukko 10). Aiempiin vuosiin verrattuna voidaan kuitenkin havaita aiempaa selkeämpi jako Pk-seudun ja muun maan välillä, sillä aiempina vuosina omaisuusrikosten jakautuminen eri kuntaryhmien välillä oli varsin tasainen. Niin ikään asuntojen varastotiloihin kohdistuneet varkaudet tai varkauden yritykset olivat yleisempiä kaupunkimaisissa ympäristöissä: pääkaupunkiseudulla noin kahdeksan prosenttia kotitalouksista ilmoitti varastotilaan kohdistuneesta varkaudesta tai sen yrityksestä ja muissa kaupunkimaisissa kunnissa noin neljä prosenttia (taulukko 11). Tällaisista varkauksista ilmoittaneiden osuus oli matalin maaseutumaisissa kunnissa. Huomioitavaa on, että pk-seudulla havaitaan kolmen prosenttiyksikön kasvu edellisvuoteen verrattuna, kun taas muissa kuntaryhmissä tämän tyyppisten omaisuusrikosten taso laski.

Taulukko 11. Vakituiseen asuntoon kohdistuneen omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet kotitaloudet tilastollisen kuntaryhmän mukaan vuonna 2020 (%)

	Kuntaryhmä			
	Pk-seutu	Kaupunki- mainen kunta	Taajan- asuttu kunta	Maaseutu- mainen kunta
Murto tai varkaus (myös yritys) vakitu- sesta asunnosta	2,0	1,2	1,4	0,1
Murto tai varkaus (myös yritys) varas- totilasta, kellarista tai vintistä	7,5	4,3	1,7	0,8

Henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuneet teot 2013–2020. Kotitalouteen tai sen jäseniin kohdistuneiden omaisuusrikosten lisäksi vastaajalta tiedusteltiin, oliko hän joutunut henkilökohtaisesti omaisuusrikosten kohteeksi. Kuviossa 11 on esitetty henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuneiden tekojen kohteeksi joutumisen yleisyys vuosina 2013–2020.

Kuvio 11. Henkilöön kohdistuvan omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet rikoksen tyypin mukaan vuosina 2013–2020 (% 15–74-vuotiaista, vuoden 2020 tieto merkitty myös numeroin)

Henkilökohtaiseen omaisuuteen kohdistuvien rikosten esiintyvyydessä tapahtui hieman muutoksia. Maksuvälinepetosten osalta palattiin vuoden 2015 tasolle, sen sijaan henkilötietojen urkinta ja väärinkäyttö jatkoi hienoista kasvuaan edellisvuosiin verrattuna. Havainto vastaa keskeisiltä osin poliisin tietoon tulleen petosrikollisuuden kehitystä viime vuosina, minkä katsotaan liittyvän verkkokaupan, erityi-

sesti verkossa tapahtuvan vertaiskaupan lisääntymiseen (Danielsson 2020). Vastaavasti kodin ulkopuolella tapahtuneen irtaimen omaisuuden kohdistuneen varkauden (kuten lompakon, luottokortin tai matkapuhelimen varkaus) kohteeksi joutuneita vastaajia oli jälleen aiempia vuosia vähemmän. Laskeva kehitys on ollut varsin systemaattista vuodesta 2013 lähtien. Tämäkin kehitys on yhdenmukaista poliisin tietoon tulleen rikollisuuden kanssa, sillä varkausrikosten määrä on laskenut jo useita vuosia peräkkäin (Emt.).

Taulukossa 12 henkilökohtaiseen omaisuuden kohdistuvia rikoksia on tarkasteltu sukupuolen ja ikäryhmän mukaan. Tulokset osoittavat, aikaisempien vuosien tapaan, että miesten ja naisten väliset erot omaisuusrikosten kohteeksi joutumisessa ovat erittäin vähäisiä. Myöskään ikäryhmien väliset erot eivät ole kovinkaan merkittävät. Vanhimmassa ikäryhmässä esiintyi kuitenkin vähiten omaisuusrikoksia ja petosrikoksia, mutta henkilötietojen urkinnan osalta ei havaita kovinkaan suuria eroja ikäryhmien välillä.

Taulukko 12. Henkilöön kohdistuvan omaisuusrikoksen kohteeksi joutuneet rikoksen tyyppin, sukupuolen ja iän mukaan vuonna 2020 (% 15–74-vuotiaista)

	Sukupuoli		Ikä			
	Mies	Nainen	15–24	25–34	35–54	55–74
Varastettu henkilökohtaista omaisuutta kodin ulkopuolella ¹	1,4	1,1	2,4	1,3	1,2	0,9
Tavaran tai palvelun ostamiseen liitynyt huijaus	5,8	4,7	5,4	7,5	7,4	3,2
Maksuvälinepetos ²	2,4	2,0	2,3	2,5	3,4	1,5
Henkilötietojen urkinta tai väärinkäyttö	3,5	2,8	2,4	3,3	3,7	3,1

¹ Esimerkiksi lompakko, luottokortti tai matkapuhelin

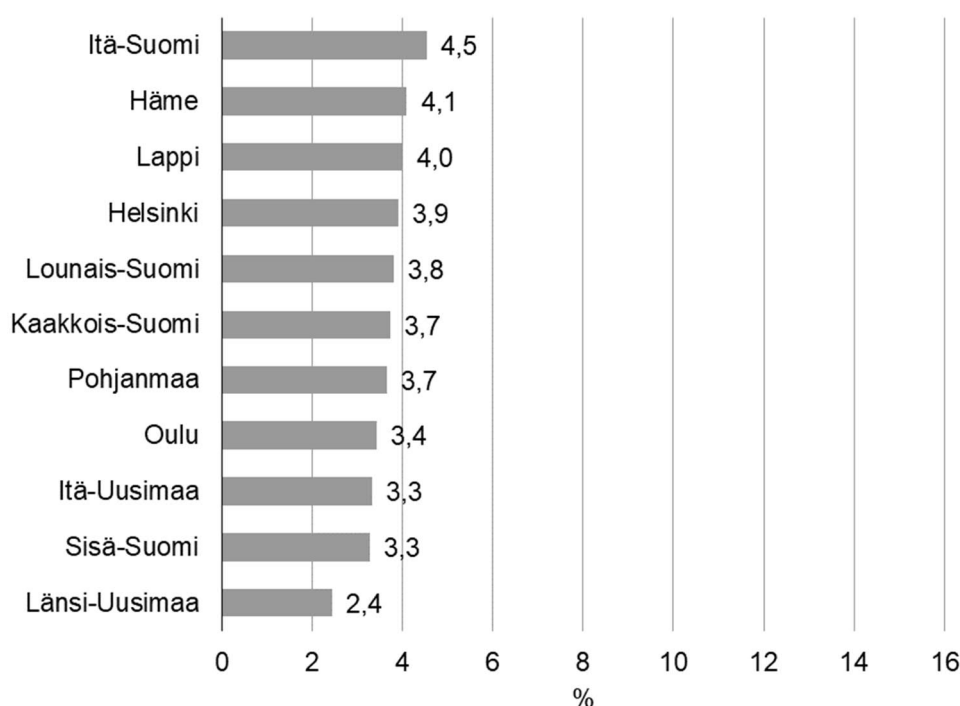
² Pankki- tai luottokorttia käytetty ilman lupaa tai tililtä on anastettu rahaa muulla tavoin

5 ALUEELLISET EROT

Seuraavassa tarkastelussa ovat maantieteelliset erot väkivallan esiintyvyydessä vuosina 2018–2020. Estimaatit koskevat vuosien 2018, 2019 ja 2020 yhdistettyä aineistoa. Tarkastelussa on vamma aiheuttanut väkivalta, ts. väkivalta, josta on seurannut mustelma, haava, ruhje tai muu fyysinen vamma sekä omaa asuin- aluetta koskeva välttämiskäyttäytyminen. Maantieteellisenä jaotteluna on käytetty poliisilaitoskohtaista luokittelua. Poliisilaitosalueet noudattelevat maakuntarajoja, kuitenkin niin, että yksittäiset poliisilaitosalueet (pääkaupunkiseutua lukuun ottamatta) muodostuvat useista maakunnista⁵. Tulkinnaissa on huomiotava, että Helsinki poikkeaa muista alueista siinä, että alue muodostuu kokonaisuudessaan kaupunkimaisesta ympäristöstä. Uudenmaan osalta huomionarvoista on, että Itä-Uudenmaan poliisilaitosalue ei vastaa vuonna 1997 lakkautettua Itä-Uudenmaan maakuntaa, vaan pitää sisällään myös Vantaan. Ahvenanmaata koskevia tietoja ei esitetä pienestä vastaajamäärästä johtuen.

⁵ Oulun poliisilaitos: Pohjois-Pohjanmaa ja Kainuu; Pohjanmaa: Pohjanmaa, Keski- ja Etelä-Pohjanmaa; Sisä-Suomi: Keski-Suomi ja Pirkanmaa; Itä-Suomi: Pohjois-Karjala, Pohjois- ja Etelä-Savo; Häme: Kanta-Häme ja Päijät-Häme; Lounais-Suomi: Satakunta ja Varsinais-Suomi; Kaakkois-Suomi: Etelä-Karjala, Kymenlaakso.

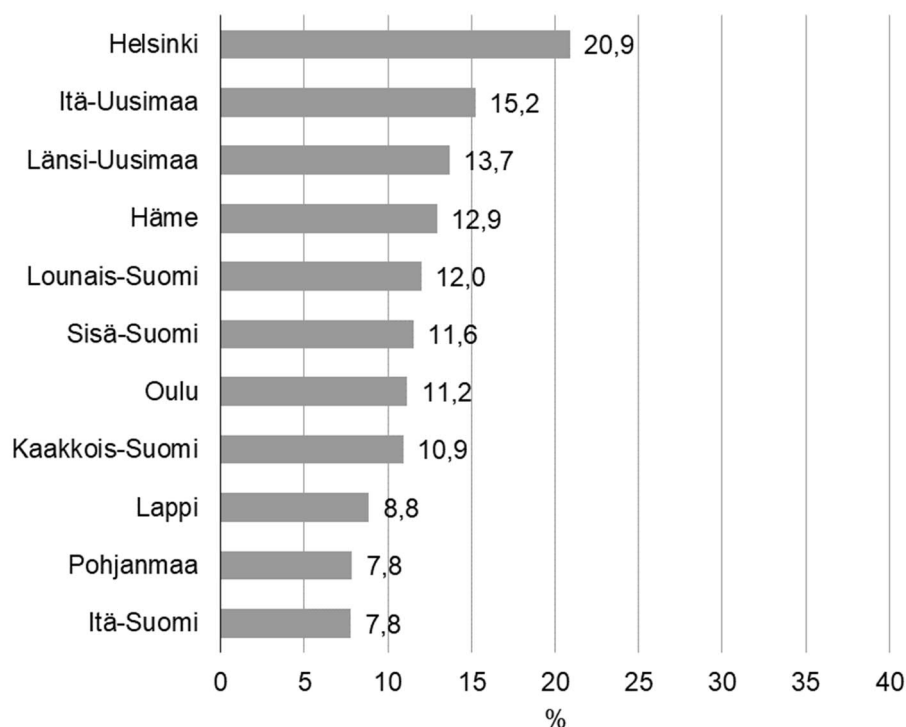
Vammaan johtanut väkivalta. Vuosina 2018–2020 fyysiseen vammaan johtaneen väkivallan yleisyys vaihteli kahden ja viiden prosentin välillä eri poliisilaitosalueilla (kuvio 12). Kaikkiaan väkivallan yleisyyttä koskevat estimaatit olivat siinä määrin lähellä toisiaan, että alueiden väliset erot eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Vuosien 2019 ja 2020 välinen tarkastelu kuitenkin paljastaa, että vuonna 2019 kuusi prosenttia Helsingin poliisilaitosalueella asuvista vastaajista raportoi vammaan johtaneesta väkivallasta, kun vuonna 2020 samalla alueella näin teki kaksi prosenttia vastaajista. Itä-Uusimaan poliisilaitosalueetta lukuun ottamatta vamman aiheuttanutta väkivaltaa raportoitiin edellisvuotta vähemmän kaikilla muilla poliisilaitosalueilla.

Kuvio 12. Vamman aiheuttaneen väkivallan kohteeksi joutuneet poliisilaitosalueen mukaan vuosina 2018–2020 (% 15–74-vuotiaista)

Poliisilaitosalueita koskevat tulokset poikkeavat joiltakin osin poliisin tietoon tulleen rikollisuudesta. Vuosina 2018–2020 viranomaisten kirjaamien pahoinpitelyrikosten taso oli selkeästi korkein Helsingissä, 8,6 pahoinpitelyrikosta 1 000 asukasta kohti, ja matalin, Lounais-Suomen, Hämeen, Länsi-Uudenmaan sekä Pohjanmaan poliisilaitosalueilla, 5,3–5,5 rikosta 1 000 asukasta kohti (Tilastokeskus 2021a; Tilastokeskus 2021b). Helsingin korkeaa tilastoitua rikostasoa voi selittää se, että Helsingin keskustassa, jossa väkivaltarikostasoo on tunnetusti hyvin korkea (Kivivuori ym. 2018:113; Heiskanen & Roivainen 2005), sekä rikosten tekijät että uhrit voivat olla kotoisin muualta kuin Helsingistä. Uhritutkimuksen lukuja tulkittaessa taas on muistettava, että lomakkeella esitetty kysymys koskee missä tahansa ympäristössä tapahtunutta väkivaltaa, ei nimenomaisesti omassa tai lähikunnassa tapahtuneita tekoja.

Väkivallan pelko. Seuraavassa alueellisia eroja tarkastellaan väkivallan pelon suhteen, mittarina välttämiskäyttäytyminen. Kysymyksessä tarkastelun kohteena on se, välttääkö vastaaja oman kotinsa lähellä olevia paikkoja väkivallan pelon vuoksi. Näin ollen mittari kiinnittyy nimenomaisesti vastaajan omaan asuinympäristöön.

Kuvio 13. Vastaajan kodin lähistöllä alue, jota välttää väkivallan uhan vuoksi poliisilaitosalueen mukaan vuosina 2018–2020 (% 15–74-vuotiaista)

Vuosina 2018–2020 21 prosenttia helsinkiläisistä, 15 prosenttia Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella ja 14 prosenttia Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella asuvista vastaajista ilmoitti välttävänsä kotinsa lähellä olevaa aluetta väkivallan pelon vuoksi (kuvio 13). Helsingissä osuus oli selvästi korkeampi kuin millään muulla poliisilaitosalueella. Itä-Suomessa ja Pohjanmaalla välttämiskäyttäytymisestä ilmoittaneiden osuus oli kyselyn matalin, kahdeksan prosenttia vastaajista. Muiden poliisilaitosten alueille välttämiskäyttäytymisestä ilmoittaneiden vaihteli 9 ja 12 prosentin välillä.

Erojen tulkinnassa on huomioitava, että kaupunkimaisissa ympäristöissä välttämiskäyttäytymisen esiintyvyys on olennaisesti yleisempää (taulukko 8), mikä saattaa selittää esimerkiksi Helsingin korkeaa tasoa. Toisaalta jo aiemmin havaittiin, että välttämiskäyttäytymisestä raportoineiden osuus oli suurin nimenomaisesti pääkaupunkiseudulla, myös muihin kaupunkimaisiin kuntiin verrattuna. Tätä korostaa havainto siitä, että välttämiskäyttäytymisestä ilmoittaneiden osuus oli korkein Uudenmaan poliisilaitosalueilla.

6 KORONA-AJAN KOETUT VAIKUTUKSET

Vuoden 2020 keväällä käynnistynyt maailmanlaajuinen koronapandemia aiheutti merkittävät yhteiskunnalliset poikkeusolot. Keväällä 2020 Suomessa otettiin käyttöön niin kutsuttu sulkutila, jonka seurauksena muun muassa Uusimaa eristettiin, ravintolat suljettiin, kouluissa ja työpaikoilla siirryttiin laajalti etätyöskentelyyn ja sosiaalista kanssakäymistä ja ulkona liikkumista pyrittiin rajoittamaan selvästi.

KRT-tutkimuksen toistuvat vakiokysymykset, joita on tarkasteltu edellisissä luvuissa, mahdollistavat tulkinnan tasolla korona-ajan turvallisuusvaikutusten analyysin, kun olemme tulkinneet havaittuja muutoksia suhteessa aiempia vuosia koskevaan tietoon. Useat tulokset viittasivat väkivallan laskuun aiempiin vuosiin verrattuna. Tilastoitua rikollisuutta koskevat tiedot ovat ainakin julkisilla paikoilla tapahtuvien tekojen osalta linjassa tässä tehtyjen väkivallan vähentymishavaintojen kanssa. Myös kansainvälisesti on todettu, että koronasulun aikana julkisten tilojen rikollisuus väheni ainakin lyhytaikaisesti (Nivette ym. 2021). Näiden vakiokysymysten käytön vahvuus on siinä, että ne on esitetty samalla tavalla useana vuotena.

Vuoden 2020 kyselyyn liitettiin lisäksi erillinen korona-aikaan liittyvä teemaosio. Vastaajilta tiedusteltiin heidän omia kokemuksiaan kevään 2020 koronarajoitusten ajalta, jotka ajoittuivat maaliskuun ja toukokuun väliselle ajalle. Tietoa kerättiin vastaajien uhrikokemuksista sekä yleisemmän tason vaikutuksista vastaajien arkeen. Näiden tietojen osalta vertailukohtaa aiempaan ei ole, mikä rajoittaa tulkinnan mahdollisuuksia.

Koronarajoitusten koetut vaikutukset parisuhdeväkivaltaan. Parisuhteessa kaltoinkohtelua tai väkivaltaa kokeneilta vastaajilta tiedusteltiin, että vaikuttiko koronatilanne väkivallan lisääntymiseen tai vähenemiseen verrattuna aikaan ennen koronarajoitusten alkamista maaliskuussa 2020. Kysytyt kaltoinkohtelun ja väkivallan muodot ja niiden yleisyys on esitetty taulukoissa 13–17. Luvut on eritelty myös sukupuolen mukaan.

Taulukko 13. Parisuhdekumppani mitätöi, syytteli, haukkui, nöyryytti tai uhkaili minua väkivallalla koronatilanteen aikana sukupuolen mukaan parisuhdeväkivaltaa kokeneista (%-osuus parisuhdeväkivaltaa kokeneista 15–74-vuotiaista) (N=856)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>	
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väheni huomattavasti	3,4	3,3	3,5
Väheni hieman	1,3	1,4	1,4
Ei muutosta	86,3	89,5	79,7
Lisääntyi hieman	6,4	4,5	10,4
Lisääntyi huomattavasti	2,5	1,2	5,0

Taulukko 14. Parisuhdekumppani rajoitti yhteydenpitoani ystäviini tai sukulaisiini tai rajoitti liikkumistani kodin ulkopuolella koronatilanteen aikana sukupuolen mukaan parisuhdeväkivaltaa vuonna 2020 kokeneista (%-osuus parisuhdeväkivaltaa kokeneista 15–74-vuotiaista) (N=917)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>	
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väheni huomattavasti	2,8	1,8	5,1
Väheni hieman	3,6	3,7	3,4
Ei muutosta	79,1	79,7	77,8
Lisääntyi hieman	10,6	11,9	7,8
Lisääntyi huomattavasti	3,8	3,0	5,8

Taulukko 15. Parisuhdekumppani esti liikkumasta, tarttui kiinni, töni, löi tai potki minua koronatilanteen aikana sukupuolen mukaan parisuhdeväkivaltaa vuonna 2020 kokeneista (%-osuus parisuhdeväkivaltaa kokeneista 15–74-vuotiaista) (N=724)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>	
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väheni huomattavasti	3	2,7	3,8
Väheni hieman	0,6	0,8	0,1
Ei muutosta	94,3	96,1	90,2
Lisääntyi hieman	1,5	0,4	3,8
Lisääntyi huomattavasti	0,6	0	2,0

Taulukko 16. Parisuhdekumppani kontrolloi rahankäyttöäni tai hyväksikäytti minua taloudellisesti koronatilanteen aikana sukupuolen mukaan parisuhdeväkivaltaa vuonna 2020 kokeneista (%-osuus parisuhdeväkivaltaa kokeneista 15–74-vuotiaista) (N=753)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>	
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väheni huomattavasti	3,0	2,8	3,5
Väheni hieman	0,5	0,5	0,6
Ei muutosta	90	92,9	83,8
Lisääntyi hieman	4,4	2,6	8,5
Lisääntyi huomattavasti	1,9	1,2	3,6

Taulukko 17. Parisuhdekumppani ahdisteli minua seksuaalisesti tai pakotti johonkin seksuaaliseen toimintaan koronatilanteen aikana sukupuolen mukaan parisuhdeväkivaltaa vuonna 2020 kokeneista (%-osuus parisuhdeväkivaltaa kokeneista 15–74-vuotiaista) (N=709)

	<i>Kaikki</i>	<i>Sukupuoli</i>	
		<i>Mies</i>	<i>Nainen</i>
Väheni huomattavasti	3,1	2,7	3,8
Väheni hieman	0,2	0,2	0
Ei muutosta	95,2	96,6	92,3
Lisääntyi hieman	1,2	0,4	3,1
Lisääntyi huomattavasti	0,3	0	1

Suurin osa kaltoinkohtelua ja väkivaltaa vuoden aikana kokeneista vastaajista raportoi verbaalisen, fyysisen ja seksuaalisen väkivallan tason pysyneen samana verrattuna aikaan ennen koronarajoituksia. Selkeimmät koetut muutokset näyttäsivät tapahtuneen sosiaalisen kanssakäymisen rajoittamisen osalta sekä verbaalisen haukkumisen tai uhkailun osalta. Koronarajoituksen koetut vaikutukset näyttäsivät kuitenkin jakautuneen varsin tasaisesti ja hyvin samansuuruinen osa vastaajista koki tekojen lisääntyneen kuin koki niiden vähentyneen.

Väkivallan uhri. Vastaajilta, jotka raportoivat väkivallan uhrikokemuksista yleisemmin kuluneen 12 kuukauden aikana tiedusteltiin, että olivatko he joutuneet väkivallan uhriksi kevään 2020 koronarajoitusten aikana. Väkivaltaa kuluneen vuoden aikana kokeneista 25 prosenttia (miehistä 23 prosenttia ja naisista 27 prosenttia) raportoi ainakin yhden teon tapahtuneen kevään 2020 koronarajoitusten aikana. Fyysisen vamman kuluneen 12 kuukauden aikana väkivallan seurauksena saaneista vastaajista 32 prosenttia (sama osuus molemmilla sukupuolilla) ilmoitti saaneensa vamman kevään 2020 koronarajoitusten aikana. Hieman suurempi osuus vastaajista raportoi saaneensa fyysisen vamman ennen kevään 2020 koronarajoituksia ja noin joka neljäs vastaaja raportoi tilanteen tapahtuneen koronasulun jälkeen. Tulos viittaisi siihen, että vamman aiheuttaneen väkivallan uhriksi ei ollut jouduttu korostuneesti koronasulun aikana.

KIRJALLISUUS

- Danielsson, Petri & Juha Kääriäinen. 2017. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2016 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 23/2017. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/225915>.
- Danielsson, Petri & Juha Kääriäinen. 2016. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 13/2016. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/161960>.
- Danielsson, Petri & Matti Näsi. 2018. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2017 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 31/2018. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/260559>.
- Danielsson, Petri & Matti Näsi. 2019. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2018 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 35/2019. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/305388>.
- Danielsson, Petri & Matti Näsi. 2020. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2019 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 43/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/319010>.
- Danielsson, Petri & Venla Salmi. 2015. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2014 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 3/2015. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/155645>.
- Danielsson, Petri & Venla Salmi. 2013. *Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012. Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Verkkokatsauksia 34/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152609>.
- Danielsson, Petri, Venla Salmi & Reino Sirén. 2014. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2013 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Verkkokatsauksia 37/2014. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152606>.
- Danielsson, Petri. 2020. Omaisuusrikokset. Teoksessa: *Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*, 95–121. Katsauksia 42/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/320755>.
- Finanssiala ry. 2021. Polkupyörävarkaudet 1992–2020. <https://www.finanssiala.fi/aiheet/polkupyoravarkaudet/#/>
- Heiskanen, Markku & Outi Roivainen. 2005. Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 21. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Heiskanen, Markku. 2002. *Väkivalta, pelko, turvattomuus. Surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen*. Tutkimuksia 236. Helsinki: Tilastokeskus.
- Kivivuori, Janne, Mikko Aaltonen, Matti Näsi, Karoliina Suonpää & Petri Danielsson. 2018. Kriminologia: Rikollisuus ja kontrolli muuttuvassa yhteiskunnassa. Gaudeamus.
- Kivivuori, Janne. 2014. "Understanding Trends in Personal Violence: Does Cultural Sensitivity Matter?" *Crime and Justice* 43: 289–340. Chicago: University of Chicago Press. <http://dx.doi.org/10.1086/677664>.
- Kivivuori, Janne, Reino Sirén & Petri Danielsson. 2012. "Gender framing effects in victim surveys". *European Journal of Criminology* 9(2): 142–158. <http://dx.doi.org/10.1177/1477370811424383>.

- Nivette, Amy E., Renee Zahnow, Raul Aguilar, Andri Ahven, Shai Amram, Barak Ariel, María José Arosemena Burbano et al. "A global analysis of the impact of COVID-19 stay-at-home restrictions on crime." *Nature Human Behaviour* (2021): 1-10.
- Näsi, Matti & Petri Danielsson. 2020. "Pahoinpitely- ja ryöstörikokset." Teoksessa *Rikollisuustilanne 2019. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa*, toimittaja Petri Danielsson, 37–65. Katsauksia 42/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/320755>
- Lehti, Martti. 2020. *Henkirikoskatsaus 2020*. Katsauksia 41/2020. Helsinki: Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/319479>.
- Sirén, Reino, Mikko Aaltonen & Juha Kääriäinen. 2010. *Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Kansallisen uhritutkimuksen tuloksia*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152511>.
- Sirén, Reino. 2011. *Uuden rikosuhritutkimuksen kehittäminen*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 109. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152504>.
- Sirén, Reino, Petri Danielsson & Janne Kivivuori. 2013. *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2012*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen verkkokatsaus 28/2013. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. <http://hdl.handle.net/10138/152572>
- Tilastokeskus. 2021a. *Rikos- ja pakkokeinotilasto*. <http://www.stat.fi/til/rpk/index.html>.
- Tilastokeskus. 2021b. *Väestörakenne*. <http://www.stat.fi/til/vaerak/index.html>
- Työturvallisuuskeskus. 2010. *Työväkivallan riskiammatit*. Helsinki: Työturvallisuuskeskus. https://ttk.fi/files/1535/ttk_tyovakivallan_riskiammatit_valmis_NETTI.pdf.

LIITTEET

Liite 1. Kyselyn toteutus ja aineisto

Kyselyn aiheet. Rikosuhrikyselyn pääaiheena oli omaisuusrikosten ja uhkailun tai väkivallan kohteeksi joutuminen. Ennen näitä aiheita vastaajilta tiedusteltiin, missä määrin he pitivät eräitä lomakkeella lueteltuja tekoja väkivaltana (väkivallan tulkinta). Vastaajilta kysyttiin myös, kuinka monta kertaa he olivat viimeisen vuoden aikana pelänneet joutuvansa väkivallan kohteeksi jossain tilanteessa. Vastaajien itse kokemaa väkivaltaa selvitettiin kysymyksellä, jossa lueteltiin joukko uhkailun ja väkivallan muotoja. Samalla tavoin on menetelty aikaisemmin suomalaisissa uhritutkimuksissa. Lomakkeella kysyttiin, oliko vastaaja viimeisen 12 kuukauden aikana joutunut jonkin luettelossa mainitun teon kohteeksi ja oliko uhkailija tai väkivallan tekijä joku läheinen, muu tuttu tai tuntematon henkilö. Omaisuusrikosten osalta meneteltiin samaan tapaan, kysymättä kuitenkaan uhrin suhdetta tekijään. Väkivallasta esitettiin vielä joukko lisäkysymyksiä, jotka koskivat teon tapahtumapaikkaa, väkivallan toistuvuutta ja fyysisen vamman aiheuttanutta väkivaltaa. Kyselyn lopussa oli koronapandemiaan liittyviä kysymyksiä.

Aineiston kerääminen. Tutkimuksen perusjoukkona olivat 15–74-vuotiaat Suomessa (mukaan lukien Ahvenanmaa) vakituisesti asuvat henkilöt. Tästä joukosta poimittiin tutkimusta varten Väestörekisterikeskuksen ylläpitämästä Väestötietojärjestelmästä yhteensä 19 500 henkilön ositettu satunnaisotos. Otanta ositettiin alueen⁶, äidinkielen (suomi/ruotsi, muu), sukupuolen ja ikäryhmän (15–34, 35–74) mukaan. Väestöltään pienemmissä maakunnissa otantasuhde oli hieman suurempi kuin väestöltään suuremmissa maakunnissa. Otantasuhde oli suurempi myös muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvien joukossa. Kieli huomioitiin vain suurempien kaupunkien osalta.⁷

Otokseen valikoituneet henkilöt saivat marraskuussa 2020 postitse kyselylomakkeen sekä saatekirjeen, jossa selvitettiin tutkimuksen tarkoitus. Kuoreen oli vastausaktiivisuuden lisäämiseksi laitettu kuulakärkikynä. Suomenkielisille lähetettiin suomenkielinen lomake, ruotsinkielisille ruotsinkielinen lomake ja muun kielisille suomenkielinen lomake. Muun kielisille lähetetyn lomakkeen mukana lähetettiin saatekirje, jossa selostettiin tutkimuksen tarkoitus lyhyesti suomeksi, ruotsiksi, englanniksi sekä venäjäksi. Kaikissa saatekirjeissä mainittiin mahdollisuudesta vastata kyselyyn myös verkkolomakkeella. Verkkolomake oli toteutettu yhteensä neljällä kielellä: suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja venäjäksi. Kaksi jälkimmäistä kieltä olivat siis saatavilla vain verkkolomakkeella. Tämä kerrottiin vieras-kielisille lähetetyssä saatekirjeessä.

Vuoden 2020 kyselyn alkuvaiheeseen vaikuttivat tietotekniset haasteet, sillä sähköisen lomakkeen informaatioalustana toimiva blogs.helsinki.fi alusta oli vailla ennakkoilmoitusta muutaman päivän poissa käytöstä. Lisäksi sähköisen lomak-

⁶ Alueen ositteena käytettiin pääosin maakuntaa, paitsi Uudellamaalla poliisilaitosaluetta. Lisäksi Helsinki, Espoo/Kauniainen, Vantaa, Tampere ja Turku otettiin huomioon erillisinä ositteina maakunnastaan.

⁷ Kieli huomioitiin ositteena vain Helsingin, Espoon/Kauniaisten, Vantaan, Tampereen ja Turun osalta.

keen kyselyalustana toimivassa Unipark-järjestelmässä oli muutaman päivän kestänyt huoltokatko. Tutkimukseen valikoituneille lähetettiin kaksi erillistä muistutusta lomakkeineen (joulukuussa ja tammikuussa) henkilöille, jotka eivät siihen mennessä olleet vastanneet. Aineiston keräys päätettiin poikkeuksellisesti vasta maaliskuussa 2021. Paperilomakkeiden tiedot tallennettiin optisesti Tutkimustie Oy:n toimesta ja yhdistettiin verkkovastausten kautta kerättyyn aineistoon. Vastauksia saatiin kaikkiaan 5 806 kappaletta, joista 4 810 paperilomakkeella ja 996 verkkolomakkeen kautta. Kaikkiaan kyselyn vastausprosentti oli 29,8.

Oheisessa taulukossa on esitetty vastaajien painottamaton lukumäärä sekä vastausprosentti sukupuolen ja ikäryhmän mukaan:

Ikäryhmä	Vastaajien lukumäärä			Vastausprosentti (%)		
	Miehet	Naiset	Yhteensä	Miehet	Naiset	Yhteensä
15–24	353	569	992	16,1	25,1	18,1
25–34	443	651	1 094	16,5	24,9	22,4
35–54	597	755	1 352	23,7	31,7	28,4
55–74	1 118	1 320	2 438	47,4	52,9	47,1
Yhteensä	2 511	3 295	5 806	25,6	33,8	29,8

*pieni osa vastaajista ei ilmoittanut sukupuoltaan

Aineiston analyysi. Raportissa esitettävissä estimaateissa on huomioitu sekä otanta-asetelma että kato. Nuorten vastaamisaste oli huomattavasti matalampi kuin vanhempien ja miesten vastaamisaste matalampi kuin naisten. Katoa on korjattu painottamalla havaintoja sukupuolen, äidinkielen, ikäryhmän ja alueen mukaan. Painotuksessa on niin ikään huomioitu poikkeavat sisällysmistodennäköisyydet eri ositteissa.

Kotitalouksia koskevassa tarkastelussa käytettiin kotitalouspainoja. Painokerrotoimet laskettiin oletuksella, että kunkin kotitalouden sisällysmistodennäköisyys oli suhteessa taloudessa asuvien 15–74-vuotiaiden lukumäärään. Puuttuvat tiedot imputoitiin ikäryhmän mukaan.

Raportissa esitetyt tulokset ovat estimaatteja, joihin sisältyy otannasta johtuvaa satunnaisvaihtelua. Tekstiosiossa raportoitavat erot eri ryhmien välillä ovat tilastollisesti merkitseviä 95 prosentin luottamustasolla, ellei muuta mainita.